

Vilniaus universitetas
Istorijos fakultetas
Archeologijos katedra

Juras Rutavičius

Archeologijos studijų programa
Bakalauro darbas

**Didelių infrastruktūros ir gavybos projektų archeologija Lietuvoje: esama
situacija, metodika ir perspektyvos**

Darbo vadovas: dr. Rokas Vengalis

Vilnius 2017

TURINYS

ĮVADAS.....	3
DARBO METODIKA.....	4
ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS APŽVALGA.....	8
1. DIDELIŲ PROJEKTŲ TYRIMAI 1953–1994 METAIS.....	9
2. DIGP TYRIMAI 1995–2015 METAIS.....	11
2.1. Tiesinių projektų tyrimai.....	11
2.2. Plotinių projektų tyrimai.....	21
2.3. Durpynų tyrimai.....	23
3. DIGP TYRIMŲ PERSPEKTYVOS.....	25
IŠVADOS.....	29
ŠALTINIŲ SARAŠAS.....	30
LITERATŪRA.....	41
NORMINĖ MEDŽIAGA.....	43
INTERNETINĖS PRIEIGOS.....	43
PRIEDŲ SARAŠAS.....	44
TRUMPINIAI.....	44
ARCHAEOLOGY OF LARGE INFRASTRUCTURE AND EXTRACTIION PROJECTS IN LITHUANIA: PRESENT STATE, METHODS AND PERSPECTIVES (SUMMARY).....	47

ĮVADAS

Naujų archeologinių vietovių paieška yra vienas iš svarbesnių archeologijos uždavinių. Šių vietovių tyrimai ne tik patikslina esamas žinias, bet ir formuoja, o kartais ir iš esmės keičia supratimą apie kai kurių teritorijų praeitį. Daug archeologinių vietovių dar iki jų suradimo sunaikina šiuolaikinė ūkinė veikla, todėl labai svarbu šių vietovių ieškoti ten, kur ši veikla apima didžiausias teritorijas. Vienos iš tokių teritorijų yra didelių infrastruktūros objektų statybvietės ir dideli gamtos išteklių kasybos sklypai. Jei prieš šių projektų įgyvendinimą neatliekami sistemingi archeologiniai žvalgymai, archeologinė medžiaga pradandama dideliuose plotuose.

Dideliuose ūkinės veiklos projektuose naujų archeologinių vietovių paieška Lietuvoje pradėta reglamentuoti 1995 metais, kai įvesta nuostata, pagal kurią prieš visų, bent 5 ha siekiančių, žemės judinimo darbų vykdymą, tapo privalomi žvalgomieji archeologiniai tyrimai (NKVAĮ, 1995-01-06, Nr. 3-37). Nuo 2005 metų archeologinių vietovių paieška pradėta reglamentuoti remiantis kitais įstatymais, kuriuose skirtingai ūkinei veiklai nurodyti skirtingi apribojimai (NKPAĮ, 2005-07-12, Nr. 84-3105; PŪVPAVĮ, 2005-07-12, Nr. 84-3105). Tam tikri didelių projektų archeologinių tyrimų nurodymai įvesti 2011 metų reglamente (Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ patvirtinimo, 2011). Pastarieji du įstatymai ir reglamentas šiuo metu yra pagrindiniai dokumentai, reglamentuojantys archeologinių vietovių paieškos dideliuose projektuose privalomumą ir metodinius reikalavimus. Taigi, esant šios archeologijai svarbios srities menkam reglamentavimui, aktualus klausimas (**problema**): koks yra šiuose projektuose vykdomos naujų archeologinių vietovių paieškos efektyvumas? Šiam klausimui atsakyti keliamas **tikslas** – išnagrinėti Lietuvos neurbanizuotose teritorijose atliktų didelių infrastruktūros ir gavybos projektų (DIGP) žvalgomųjų archeologinių tyrimų bei archeologinių žvalgymų metodiką ir rezultatyvumą, ieškant naujų archeologinių vietovių. Tikslui pasiekti apibrėžti **uždaviniai**:

- 1) išnagrinėti iki 1995 metų neurbanizuotose teritorijose atliktų didelių ūkinės veiklos projektų archeologinių tyrimų istoriją, kai prieš didelės apimties žemės judinimo darbus dar nebuvo teisiškai privaloma ieškoti naujų archeologinių vietovių;
- 2) surinkti ir susisteminti duomenis apie 1995–2015 m. neurbanizuotose teritorijose atliktus DIGP archeologinius tyrimus, kurių pirminis tikslas (ar vienas iš pagrindinių tikslų) buvo naujų archeologinių vietovių paieška;
- 3) išanalizuoti 1995–2015 m. neurbanizuotose teritorijose atliktų DIGP archeologinių tyrimų metodiką bei rezultatus ieškant naujų archeologinių vietovių;
- 4) palyginti 1995–2015 m. Lietuvos neurbanizuotose teritorijose atliktų DIGP archeologinių tyrimų metodiką ir rezultatus su analogiškais tyrimais užsienyje.

DARBO METODIKA

Iki 1995 m. didelių ūkinės plėtros projektų archeologinių tyrimų atlikta tik keletas, o naujų archeologinių vietovių paieška dar nebuvo reglamentuota. Todėl šio laikotarpio tyrimus pasirinkta nesistemiškai išnagrinėti chronologine tvarka, teikiant daugiau dėmesio naujų archeologinių vietovių paieškos metodikai ir strategijai.

1995–2015 m. atlikta nemažai archeologinių tyrimų, susijusių su stambiais infrastruktūros ir gavybos projektais, tad nuspręsta duomenų atranką ir susisteminti atlikti pagal tam tikrą tvarką ir apibrėžimus.

Rinkti duomenys apie tuos archeologinius tyrimus, kurių vienas iš pagrindinių tikslų buvo naujų archeologinių vietovių suradimas. Surinkta informacija apie šių tyrimų metodiką, strategiją, rezultatus bei kai kurias reikšmingas aplinkybes.

Tyrimai suskirstyti į grupes – pirminius ir vėlesnius tyrimus:

- pirminiais laikomi pirmą kartą atlikti projekto archeologiniai tyrimai, kuriais siekta išsiaiškinti, kurias archeologines vietas planuojami darbai gali suardyti ar sunaikinti;
- vėlesniais laikomi tyrimai, kurių pagrindas yra pirminiai tyrimai. Šių tyrimų tikslas yra įvertinti, ar pirminių tyrimų metu išskirtose spėjamosiose naujose archeologinėse vietovėse ir archeologiškai perspektyviose zonose (toliau – išskirtos vietovės) prieš žemės judinimo darbus reikalingi detalieji tyrimai.

Vertinant tyrimų efektyvumą, svarbiausiu kriterijumi pasirinktas aptiktų naujų archeologinių vietovių skaičius. Darbe nauja archeologine vieta laikoma vietovė, kuri:

- kuriai siūloma teisinė apsauga ir kurios vietoje prieš žemės judinimo darbus reikalaujama atlikti detaliuosius archeologinius tyrimus¹;
- patenka į DIGP žemės judinimo darbų zoną arba yra greta jos;
- apie kurią iki tyrimų nebuvo žinoma jokių duomenų;
- kuri preliminariai datuojama iki 1800 metų (remiantis Archeologinio paveldo tvarkybos reglamentu, nuo XIX a. datuojamos materialios liekanos nėra archeologinės);
- kuri nepatenka į žinomos archeologinės vietovės apsaugos zoną²

1 Išimtis – atvejai, kai skubotas pirminius tyrimus atlikusių tyrėjų išvadas tuoj pat paneigia vėlesni tyrimai. Vienas iš tokių atvejų iliustruojančių pavyzdžių – Paversmių tariamo pilkapyno įtraukimas į Kultūros vertybių registrą (Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas, 2015-06-30, Nr. KPD-VL-789), remiantis vien išoriškai pilkapius primenančiomis reljefo formomis (Bertašius M., 2015š). Kitais metais atliktais tyrimais išaiškinta, kad šios reljefo formos yra smėlio kopos (Jonutis G., 2016dš).

2 Archeologiniai tyrimai šiose teritorijose yra reglamentuojami kitokiais teisiniais pagrindais. Be to, apsaugos zonose aptiktos vietovės dažnai yra žinomų archeologinių vietovių kompleksų dalys (pvz., piliakalnio papėdės gyvenvietės).

Surinkti duomenis apie tyrimus atliktus nuo 1995 metų pasirinkta remiantis Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu, kurio 25 straipsnio 1-oje dalyje rašoma: „*Juridiniai ar fiziniai asmenys, norintys atlikti didelės apimties žemės judinimo darbus (statybos, kelių tiesimo, naudingųjų iškasenų gavybos ir panašius) teritorijose, kurios nėra nekilnojamosios kultūros vertybės ir yra didesnės nei 5 ha, privalo apie darbų pradžią prieš metus pranešti Kultūros vertybių apsaugos departamentui, kuris atlieka tokių teritorijų žvalgomouosius tyrimus.*“ Taigi šis reikalavimas nurodė, kuriais atvejais privaloma archeologiškai ištirti planuojamo objekto teritoriją, nepriklausomai nuo to, ar joje yra žinomų archeologinių vietovių bei, ar ši teritorija turi kokį nors paveldosauginį statusą.

Planuojamos ūkinės veiklos rūšių, kurios kelia grėsmę archeologinėms vietovėms yra daug, (detalesnį jų sąrašą galima rasti Planuojamos ūkinės veiklos poveikio vertinimo įstatyme), todėl, ribojant darbo apimtį, rinkti duomenys tik apie tyrimus, atliktus tam tikrų rūšių infrastruktūros ir gavybos projektuose: naujai tiesiamuose ir rekonstruojamuose (platinamuose ir tiesinamuose) keliuose, didelėse sankryžose, geležinkeliuose, magistraliniuose dujotiekiuose, naftotiekiuose, tarpvalstybinėse elektros jungtyse, naudingųjų išteklių (žvyro, smėlio, durpių) kasybos sklypuose. Šiuose projektuose atlikti archeologiniai tyrimai sudaro reprezentatyvią daugumą didelių ūkinės veiklos projektų tyrimų.

Kadangi nėra susitarimo, kokio dydžio projektus reikėtų laikyti dideliais, nuspręsta suformuluoti sąlyginį didelio projekto apibrėžimą, kuris remiasi tuo pačiu 1995 m. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu, kuriuo nustatyta, kad didelės apimties žemės judinimo darbai yra tokie, kurių apimtį siekia 5 ha. Prieš šiuos darbus, kaip minėta anksčiau, tapo privalomi žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Taigi, pagal šios nuostatos pavyzdį, nuspręsta dideliais projektais laikyti tokius projektus, kurių apimtys yra bent 5 ha³

Pasirinkta surinkti duomenis tik apie neurbanizuotose teritorijose atliktus archeologinius tyrimus. Užstatytų teritorijų tyrimai nenagrinėti pirmiausia dėl to, kad dideli infrastruktūros ir gavybos projektai šiose vietose projektuojami retai. Dėl šių teritorijų užstatymo, asfaltuotos ir kitaip išgrįstos dangos iš esmės keičiasi ir galimų metodinių ir strateginių priemonių repertuaras, o dėl daugybės smulkių sklypų savininkų daug sunkiau gauti archeologiniams tyrimams reikalingus sutikimus. Taigi archeologinių vietovių paieška urbanizuotose teritorijose yra gana skirtingos specifikos sritis. Vis dėlto pažymėtina, kad kai kurie darbe nagrinėjami projektai praeina pro

---

3 Daugelyje tiesinių projektų tyrimų šaltinių nenurodoma, koks yra planuojamo projekto žemės darbų plotis, o atvejais, kai jis pateikiamas, būna apskaičiuoti tiesinio projekto plotis yra sunku dėl varijuojančių matmenų (pvz., vienoks darbų plotis numatomas laukuose, kitoks – miškuose). Informatyvesnėse tyrimų ataskaitose stambesnių inžinerinių statinių žemės darbų plotis paprastai siekia bent 50 m. Dėl to nuspręsta surinkti apie tuos tiesinių projektų tyrimus, kurių metu tirta 1 km projektuojamos trasos. Tai atitinka plotiniams projektams nusistatytą minimalią ribą (1000 × 50 m = 5 ha).

užstatytas teritorijas, tačiau tokių ruožų dalis yra santykinai nedidelė ir todėl nedaro jokios reikšmingos įtakos neurbanizuotų teritorijų tyrimų analizei.

Didelių infrastruktūros ir gavybos projektų archeologiniai tyrimai suskirstyti į tiesinių, plotinių ir durpynų tyrimus. Toks skirstymas remiasi skirtingais šių projektų matmenimis bei geografinėmis-gamtinėmis aplinkybėmis. Šie skirtumai dažnai iš esmės lemia skirtingus archeologinių tyrimų metodikos ir strategijos pasirinkimus. Kai kuriuos skirtingus šių projektų tipų metodinius reikalavimus reglamentuoja ir Archeologinio paveldo tvarkybos reglamentas.

Surinkti 1995–2015 m. archeologinių tyrimų duomenys susisteminti trijose lentėse⁴: pirmoje lentelėje susisteminti duomenys apie didelių tiesinių projektų pirminius archeologinius tyrimus, antroje – apie šiuose projektuose atliktus vėlesnius archeologinius tyrimus, o trečioje lentelėje susisteminti duomenys apie plotiniuose projektuose atliktus pirminius archeologinius tyrimus⁵.
Lentelėse susisteminti duomenys:

- apie tyrimų atlikimo metus, mėnesius bei tyrimus atlikusius tyrėjus;
- archeologinių tyrimų šaltiniai ir jų numeriai šaltinių sąrašė;
- bendri duomenys apie projektus, įskaitant jų rūšis, projektavimo vietas (savivaldybes) bei archeologiškai tirtus šių projektų matmenis kilometrais (tiesinių projektų) ir hektarais (plotinių projektų), įskaičiuojant ir tirtus alternatyvius tiesinių projektų variantus;
- bendri duomenys apie metodiką. Išskirtos dvi tyrimų metodikos grupės: plačiau taikyta *pagrindinė* ir mažiau taikyta *kita* metodika;
- duomenys apie pasirinktą kasimo būdą ir vyraujančią šurfų ar perkasų paskirstymo projekto teritorijoje metodiką;
- iškastas plotas (m²), o plotinių projektų lentelėje – iškasto ploto procentinė dalis nuo projekto ploto;
- duomenys apie projekto teritorijoje vyraujančias žemės naudmenas (paviršių);
- archeologinių tyrimų metu išskirtos spėjamos ar tikros naujos archeologinės vietovės bei archeologiškai perspektyvios zonos, kuriose rekomenduota prieš žemės judinimo darbus atlikti tyrimus;
- šioms vietovėms siūlomos tolimesnių tyrimų ar paveldosauginės priemonės;
- siūlymų pagrindimas bei įgyvendinimas;

---

4 Su durpių gavyba susijusių archeologinių tyrimų duomenų susisteminti į lentelę nebuvo prasmės, nes iš viso atlikti tik trys tokie tyrimai.

5 Visų nagrinėtų plotinių projektų archeologiniai tyrimai kiekviename projekte buvo atlikti tik vieną kartą, todėl nebuvo duomenų sudaryti atskirai papildomų tyrimų lentelėi.

- pirminių ir vėlesnių projekto teritorijos archeologinių tyrimų metu atrastų naujų archeologinių vietovių skaičiai;

- projekto teritorijoje atrastų naujų archeologinių vietovių bendras skaičius.

DIGP atliktų archeologinių tyrimų analizė atliekama dvejais aspektais: labiau kokybiniu ir labiau kiekybiniu. Analizė kokybiniu aspektu remiasi nesusistemintais archeologinių tyrimų duomenimis apie archeologinių vietovių paieškų metodiką, strategiją bei įvairiomis su tyrimais susijusiomis aplinkybėmis. Analizė kiekybiniu aspektu remiasi susistemintais skaitiniais duomenimis, kurių pagrindu vertintas tyrimų efektyvumas.

Siekiant atpažinti 1995–2015 m. tyrimų tendencijas ir jų priežastis, archeologiniai tyrimai nagrinėti pagal tris laikotarpius, išskirtus pagal jų teisinį kontekstą:

- 1995–2004 m. – kai teisinis tyrimų pagrindas buvo Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas⁶;

- 2005–2010 m. – kai teisiniu pagrindu tapo Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas;

- 2011–2015 m. – kai Archeologinio paveldo tvarkybos reglamentu įvesti tam tikri metodiniai tyrimų reikalavimai⁷.

Siekiant išsiaiškinti, kokios DIGP tyrimų perspektyvos Lietuvoje, pasirinkta palyginti Lietuvos tyrimus su analogiškais tyrimais užsienyje. Pagal kelis straipsnius atpasakoti iliustratyvūs sistemingai ir efektyviai atliekamų tyrimų pavyzdžiai.

---

6 Remiantis šiuo teisiniu pagrindu, pirmieji DIGP tyrimai Lietuvoje atlikti tik 1996 m., todėl iš esmės nagrinėjami 1996–2004 m. atlikti tyrimai.

7 Šis reglamentas įsigaliojo 2011 m. rugsėjo 4 d., tačiau visi tekste nagrinėjami 2011 m. atlikti archeologiniai tyrimai rėmėsi šiuo reglamentu. Todėl, dėl paprastumo, tyrimai tekstinėje dalyje skirsomi į atitinkamai, atliktus 2005–2010 m. ir 2011–2015 m.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS APŽVALGA

Lietuvoje atlikti archeologiniai tyrimai nagrinėjami pagal pirminius šaltinius – ataskaitas, o neradus ataskaitų – pagal publikacijas leidinyje „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje“ (ATL). Daug nagrinėtų archeologinių tyrimų šaltinių nėra informatyvūs – juose mažai pateikiama mažai duomenų apie taikytą metodiką ir tyrimų eigą. Dėl neretai buvo galima suabejoti ir dėl to, ar kai kurie tyrimų šaltiniuose paminėti metodai išvis buvo taikyti. Dalies tyrimų aprašymuose trūksta pagrindinių duomenų apie tyrimą – pavyzdžiui, nenurodomos šurfų ir perkasų vietos, skaičius (pvz., Dakanis B. 1999š; Kvizikevičius L., 1999š; Skrupskelis A., 2006š). Toks šaltinių neinformatyvumas, nors ir nebūtinai rodo, kad juose aprašyti tyrimai buvo atliekami nesistemiškai ir nemetodiškai, vis dėlto apsunkino aprašytų tyrimų efektyvumo vertinimą. Daugelį neišsamių tyrimų metodikos ir strategijos aprašymų lydi ir išvada apie šių nerezultatyvumą, todėl, atsižvelgiant į šį kontekstą, neretai teko imtis prielaidos kad neinformatyviai aprašomų tyrimų neefektyvumą lėmė nesistemiška ir neefektyvi tyrimų metodika.

Apie dalį tyrimų, kurie turėjo patekti į analizę, nerasta pakankamai duomenų. Tai tyrimai, už kuriuos neatsiskaityta ir apie kuriuos nebuvo galima rasti informacijos iš kitų šaltinių (pvz., ATL). Dar kelių tyrimų ataskaitų tiesiog nepavyko rasti, Kultūros paveldo centro ir Lietuvos istorijos instituto archyvuose, nors Leidimų archeologiniams tyrimams atlikti duomenų bazėje (<http://www.archeologijosdb.kpd.lt>) nurodyta, kad už šiuos tyrimus atsiskaityta. Visų minėtų į analizę neįtrauktų tyrimų lentelė pateikta darbo priede (lentelė 4).

Lietuvoje atliktų tyrimų palyginimas su tyrimais užsienyje remiasi straipsniais, kuriuose aprašoma efektyviai atliktų DIGP tyrimų eiga, metodika ir rezultatai.

1. DIDELIŲ PROJEKTŲ TYRIMAI 1953–1994 METAIS

Kaip minėta, naujų archeologinių vietovių paieška DIGP teritorijose iki 1995 metų nebuvo reglamentuojama. Prieš kai kurių didelių projektų įgyvendinimą buvo užsakomi archeologiniai tyrimai, bet, nesant teisinio pagrindo, per keletą dešimtmečių tokių tyrimų atlikta tik keli. Dauguma prieš didelių projektų darbus užsakytų archeologinių tyrimų atlikti vietose, kuriose buvo didesnė archeologinių vietovių ir kitų kultūros objektų koncentracija. Šių tyrimų pirminis tikslas buvo ne naujų archeologinių vietovių paieška, bet žinomų ar prastai lokalizuotų registravimas bei paveldosauginis vertinimas.

Pirmieji prieš didelio projekto darbus užsakyti archeologiniai žvalgymai atlikti 1953 metų birželį būsimų Kauno marių teritorijoje. Organizuotos ekspedicijos tikslas buvo suregistruoti ir užfiksuoti į šią teritoriją pakliuvusius objektus bei nustatyti, ar reikalinga šiuos objektus skubiai iširti (Kulikauskas P., 1953š; Kulikauskas P., Bernotaitė A., 1957š; Kulikauskas P., Tautavičius A., 1953š). Nemuno slėnio žvalgymams 6350 ha plote buvo paskirtos tik dvi savaitės. Nepaisydama laiko stokos, Kauno marių ekspedicija žvalgė Nemuno apylinkes nuo Kauno iki pat Alytaus., daugiausia dėmesio skirdama archyvinėje medžiagoje paminėtų archeologinių vietovių lokalizavimui. Naujų archeologinių vietovių suradimas ekspedicijai buvo tik šalutinis tikslas. Bandydami lokalizuoti archyvuose minimas vietas ir lankydami žinomus paminklus, ekspedicijos dalyviai žvalgė archeologiškai perspektyvesnes vietas šalia piliakalnių, greta Nemuno ar kitų vandens telkinių; taip pat žvalgyti kelyje pasitaikę arimai, smėlynai, o sutikus vietinių gyventojų, klausta, ar šie kartais nėra radę kokių kaulų ar senienų. Taip būsimųjų Kauno marių teritorijoje ir jai artimoje aplinkoje rastos bent 23 iki tol nežinotos archeologinės vietovės – piliakalniai, senkapiai, pilkapynai, senovės gyvenvietės, stovyklavietės, gynybiniai įtvirtinimai bei vienas monetų lobis. Po trijų metų, projektuojamose Kauno mariose organizuota dar viena ekspedicija (Kulikauskas P., 1959š). Šių, vieną dieną trukusių, žvalgymų ataskaitoje visos aptiktos archeologinės vietovės įvertintos kaip nereikšmingos ir netyrinėtinos⁸. Tokių išvadų priežastis tikriausiai buvo tai, kad žvalgymai atlikti pavėluotai – po dviejų mėnesių Nemuno vaga jau buvo užtvenkta, tad tikriausiai nesitikėta gauti archeologiniams tyrimams reikalingų lėšų ir papildomo laiko.

Panaudoti Nemuno srovę elektros energijai gaminti anuomet planuota dar dvejose vietose – ties Jurbarku ir Birštonu. 1960-aisiais organizuota Jurbarko (Rimantienė R., 1960š; Rimantienė R.,

---

8 Aptikta radimviečių arimuose; gręžiant gręžinius rastas iki tol nežinotas Rumšiškių piliakalnio papėdės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis.

1960aš), o 1962-aisiais – Birštono marių archeologinės ekspedicijos (Rimantienė R., 1962š). Naujų archeologinių vietovių paieška šioms ekspedicijoms taip pat nebuvo prioritetas – daugiausia tikrinti sąrašiniai bei archyvinėje medžiagoje minimi, bet nelokaluoti ar tik spėjami paminklai. Naujų archeologinių vietovių paieška atlikta panašiu principu kaip Kauno marių ekspedicijoje, t. y. keliaujant tarp minėtų paminklų, pakeliui buvo apžiūrimi arimai, įvairios duobės, Nemuno krantai ir kurmiarausiai.

Jurbarko ir Birštono marių ekspedicijų metu daugiau kasinėta. Siekiant išsiaiškinti, ar radimvietėse išlikęs kultūrinis sluoksnis, daugelyje vietų kasti šurfai. Visgi, iškasus šurfus, nemažai titnago dirbinių radimviečių dėl kultūrinio sluoksnio neišlikimo įvardytos kaip sunaikintos ir netyrinėtinos. Atrodo, kad nemažai sunykusiomis laikytų, bet radiniais turtingų archeologinių vietovių šiandien būtų vertinamos labiau. Abi ekspedicijos aplankė 194 objektus, tačiau iš ataskaitų sunku suprasti, kodėl lankyta viena ar kita vietovė.

Po minėtų ekspedicijų kelis dešimtmečius nevyko jokie su dideliais ūkinės veiklos projektais susiję archeologiniai žvalgymai. Tik 1989 metais žvalgomieji archeologiniai tyrimai atlikti planuojamame eksploatuoti Miškinų karjero sklype Trakų rajone. Iškasta 100 vieno kvadratinio metro dydžio šurfų, kurie po sklypą paskirstyti apylygiais tarpais. Šio karjero žvalgomųjų tyrimų pagrindas buvo tai, kad sklypas projektuotas greta Trakų landšaftinio draustinio (dabar – Trakų istorinio nacionalinio parko). Būsimo karjero vietoje archeologijos nerasta. Verta paminėti, kad tyrimams buvo panaudota geologinių gręžinių informacija – pagal gręžinių pasų medžiagą buvo sudarytas galimo teritorijos apgyvendinimo žemėlapis (Dzikas L., 1989š). Tokia metodika vėlesniuose karjerų projektų tyrimuose praktiškai netaikyta.

Miškinų karjero tyrimai buvo pirmas atvejis Lietuvoje, kai archeologiškai žvalgytas suprojektuotas kasybos sklypas. Po kelių metų dėl panašių priežasčių (patekimo į reguliuojamo užstatymo zoną) atlikti tyrimai Serapiniškių karjero suprojektuotame sklype (Stankevičius G., 1992š). Pastarųjų tyrimų metodika buvo panaši – tolygiai šurfuota visa projekto teritorija. Serapiniškių karjero tyrimų ataskaitoje paminėta, kad žvalgymams naudotas metalo ieškiklis.

Paskutiniai iki Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įsigaliojimo vykdyti didelio projekto tyrimai vyko Kaune, Marvelės priemiestyje (Bertašius M., 1992š). Šie, 1991-aisiais atlikti, tyrimai buvo pirmieji didelio ūkinės veiklos projekto tyrimai, užsakyti, paveldosauginiu ir archeologiniu požiūriu, niekuo ypatingoje vietovėje. 18 ha dydžio būsimų vandenvalos įrenginių teritoriją sudarė lygūs arimai ir pievos. Visa teritoriją iširta tolygiai kasinėjant 2 × 2 m dydžio šurfais. Iš viso iškasta 60 tokių šurfų (0,13 % projekto ploto), iš kurių trijuose rasti keturi palaidojimai. Taip buvo atrastas iki šių tyrimų visai nežinotas, bet šiandien gerai pažįstamas Marvelės kapinynas.

2. DIGP TYRIMAI 1995–2015 METAIS

2.1. Tiesinių projektų tyrimai

1995–2015 m. archeologiškai žvalgytų didelių tiesinių projektų trasų bendras ilgis siekia 1920 km⁹. 73 pirminiai šių projektų archeologiniai tyrimai atlikti labai įvairiose Lietuvos vietose (iš viso 44-iose skirtingose savivaldybėse). Daugiausia žvalgymų atlikta Klaipėdos (11 kartų), Šiaulių (10), Vilniaus (8) ir Kauno (7) rajonuose bei Marijampolės (7) savivaldybėje. Žvalgyta:

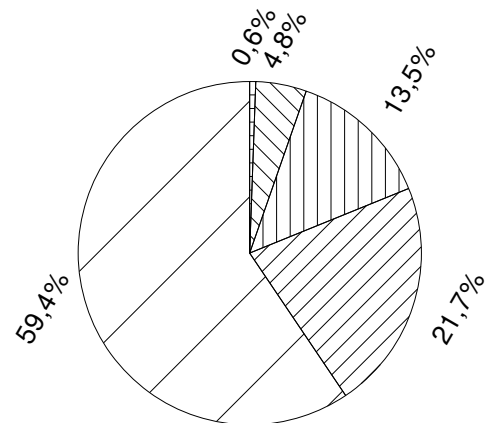
- 1141 km magistralinių dujotiekių projektų;

- 416 km kelių projektų, iš kurių naujai tiesiamų kelių ir rekonstruojamų kelių žvalgyta maždaug po lygiai (atitinkamai 224 km ir 193 km);

- vienas geležinkelio („Rail Baltica“) projektas žvalgytas 260 km ruože;

- vienas naftotiekio (Būtingė–Mažeikiai) projektas žvalgytas 92 km ruože;

- ir vienas tarpvalstybinės elektros jungties projektas žvalgytas 11 km ruože.

- magistraliniai dujotiekliai
- ▨ keliai
- ▤ geležinkelis
- ▧ naftotiekis
- ▩ tarpvalstybinė elektros jungtis

1995–2004 m. archeologiniai tyrimai atlikti bendrame 693 km ilgio trasų ruože, 2005–2010 m. – 506, km ruože, o 2011–2015 m. – bendrame 721 km ruože.

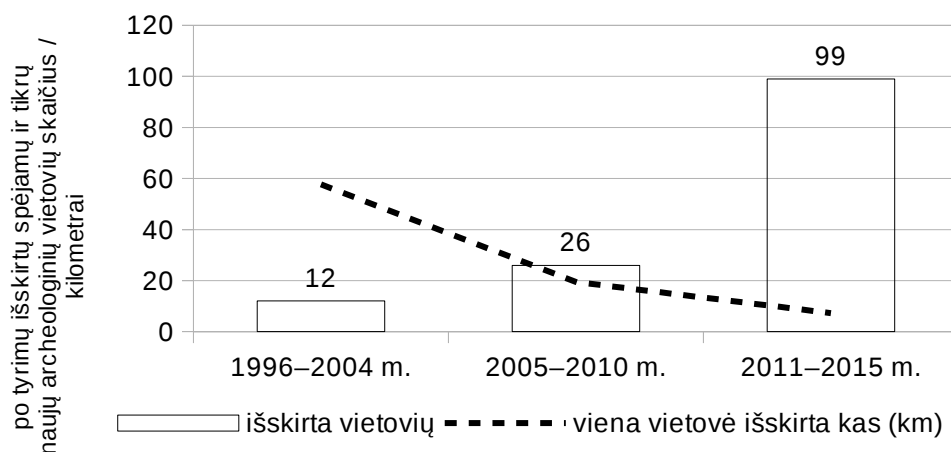
Pav. 1: Žvalgytos didelių tiesinių projektų rūšių pasiskirstymas pagal ilgį

Tiesiniuose projektuose po pirminių archeologinių tyrimų išskirtos 137 spėjamos ir tikros naujos archeologinės vietovės – viena vietovė išskirta maždaug kas 14 kilometrų. 32-ėjoms (23 %) vietovėms po pirminių archeologinių tyrimų pasiūlyta suteikti teisinį statusą. 37-iose (27 %) vietovėse, siekiant išsiaiškinti, ar jose nėra saugotinių archeologinių vertybių, vėliau atlikti papildomi archeologiniai tyrimai. Pusėje (68) po pirminių archeologinių tyrimų išskirtų vietovių vėlesni archeologiniai tyrimai neatlikti. Dažniausia šių numatytų tyrimų neatlikimo priežastis – nepradėti įgyvendinti projekto darbai¹⁰. Skirtingais tyrimais išskirtų vietovių skaičius labai

9 Dauguma toliau pateikiamų ilgių ir procentų apvalinti iki vienetų. Tekste nurodyti trupmeniniai skaičiai apvalinti iki dešimtųjų.

10 Dauguma atvejų turėję vykti tyrimai neatlikti dėl nepradėtų projekto įgyvendinimo darbų. Kita dalis po pirminių tyrimų išskirtų vietovių netirtos dėl pakoreguotų trasų: pavyzdžiui, pasirenkant tą žvalgytą trasos variantą, kuriame

nevienodas, 47-ių (64 %) tyrimų atveju bendrame 745 km tiesinių projektų ruože neišskirta nė viena tikra ar spėjama nauja archeologinė vietovė. Taigi minėtos 137 vietovės išskirtos remiantis 26-ių (36 %) tyrimų išvadomis. Tačiau ir tarp šių tyrimų išsiskiria tik keli tyrimai, po kurių išskirta daugiausiai tikrų ir spėjamų archeologinių vietovių. Pavyzdžiui, po vienų tiesinio projekto tyrimų išskirta 21 vietovė – tai sudaro net 15 % visų 1995–2015 m. tiesiniuose projektuose išskirtų spėjamų ir tikrų archeologinių vietovių (Vengalis R., 2016bš).

Pav. 2: Po pirminių archeologinių tyrimų išskirtos spėjamos ir tikros naujos archeologinės vietovės

Apskritai šių vietovių išskyrimo tendencijos atrodo taip:

- 1995–2004 m. išskirta 12 vietovių (viena vietovė kas 58 km);
- 2005–2010 m. – 26 vietovės (viena vietovė kas 19 km);
- 2011–2015 m. – 99 vietovės (viena vietovė kas 7 km).

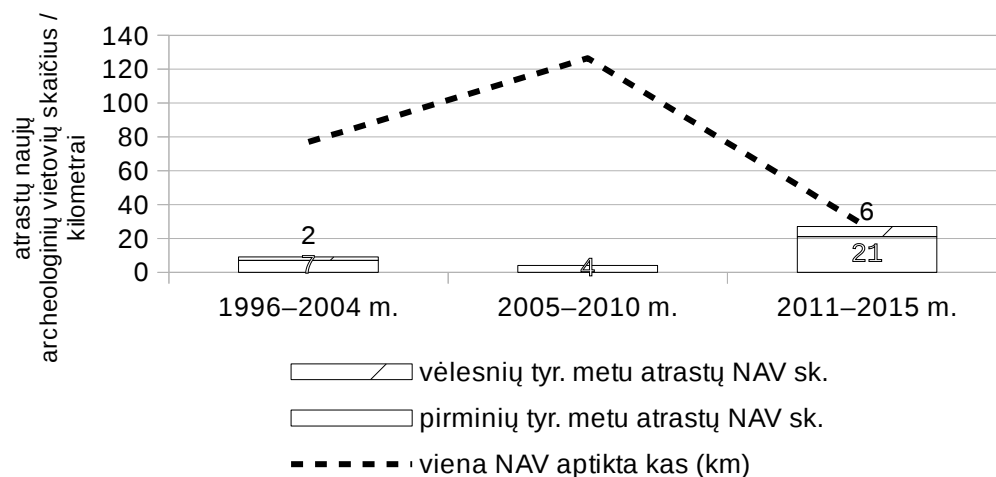
Papildomi tyrimai atlikti 37-iose po pirminių tyrimų išskirtose vietovėse. Atlikus šiuos tyrimus 8-ioms archeologinėms vietovėms pasiūlyta suteikti teisinę apsaugą. Taigi 1995–2015 m., tiriant didelius tiesinius projektus, iš viso rasta 40 naujų archeologinių vietovių – vidutiniškai viena vietovė kas 48 kilometrus. Skirtingais laiko tarpsniais archeologinių paieškų rezultatyvumas buvo toks:

- 1995–2004 m. aptiktos 9 naujos archeologinės vietovės (viena vietovė kas 77 km);
- 2005–2010 m. – 4 naujos archeologinės vietovės (viena vietovė kas 126 km);
- 2011–2015 m. rastos 27 naujos archeologinės vietovės (viena vietovė kas 27 km), iš kurių

20 aptikta tik po trijų tyrimų (12 – Piličiauskas G., 2012š; 4 – Vaitkevičius V., 2012š; 4 – Vengalis R., 2016aš).

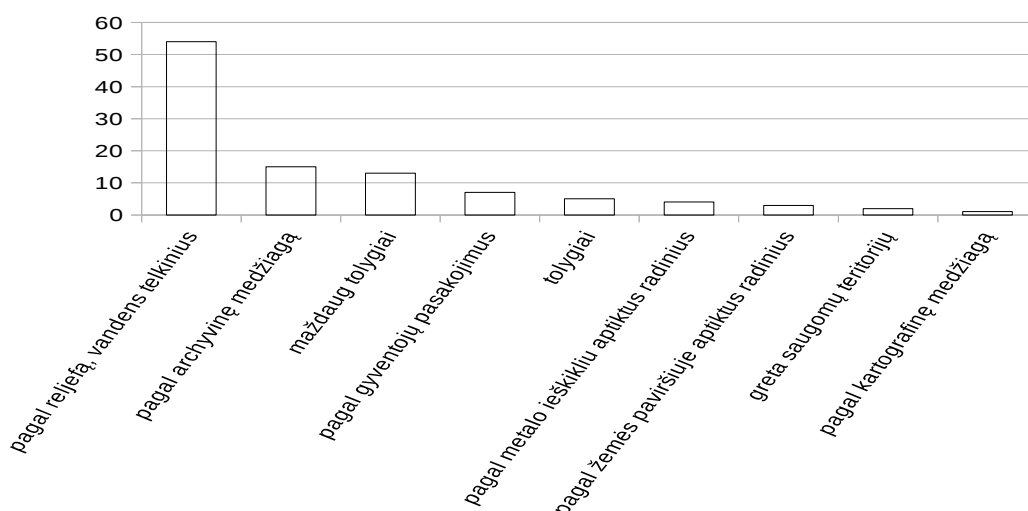
---

spėjamų naujų archeologinių vietovių neišskirta (Vaitkevičius V., 2012š). Apie daugelio valstybinės reikšmės tiesinių projektų įgyvendinimo eigą informacijos rasta viešuose dokumentuose ir internetiniuose tinklalapiuose.

Pav. 3: Dideliuose tiesiniuose projektuose aptiktos naujos archeologinės vietovės

Pirminių tyrimų metodika. Pagrindinė tiesinių projektų archeologinių tyrimų metodika yra šurfavimas ir žvalgomųjų perkasų kasimas. Ši metodika yra pagrindinė 85-iems procentams visų pirminių tyrimų. Daugiausia kasami 1–4 m² dydžio šurfai.

Pav. 4: Šurfų ir perkasų paskirstymo projekto teritorijoje metodika

Renkantis vietas būsimiems šurfams, dažniausiai remiamasi žmonėms patogiomis gyventi geografinėmis vietomis. Taigi šurfai kasti greta esamų ar buvusių vandens telkinių, upių slėniuose, pakilumėlėse, kalvose, jų šlaituose, papėdėse etc. (Merkevičius A., 1998š; Ramanauskaitė V., 2000š; Zabiela G., 1996š; Zabiela G., 2002š ir kt.). Neretai, ypač lygesniame reljefe, toks šurfų vietų pasirinkimo būdas derinamas su tolygiu šurfų paskirstymu projekto trasoje (žr. 5 pav. stulpelį *maždaug tolygiai*). Tiriant šurfus ir perkasas, pagal juose aptiktus archeologinius radinius ir tikrą ar spėjamą kultūrinį sluoksnį, iš viso išskirtos 26 vietovės, iš kurių 10-čiai¹¹ pasiūlyta suteikti teisinę apsaugą ar atlikti detaliuosius archeologinius tyrimus.

¹¹ Vienos iš jų, kaip kultūros paminklo, vertingumas patvirtintas po vėlesnių archeologinių žvalgomųjų tyrimų (Žalnierius A., 2004š).

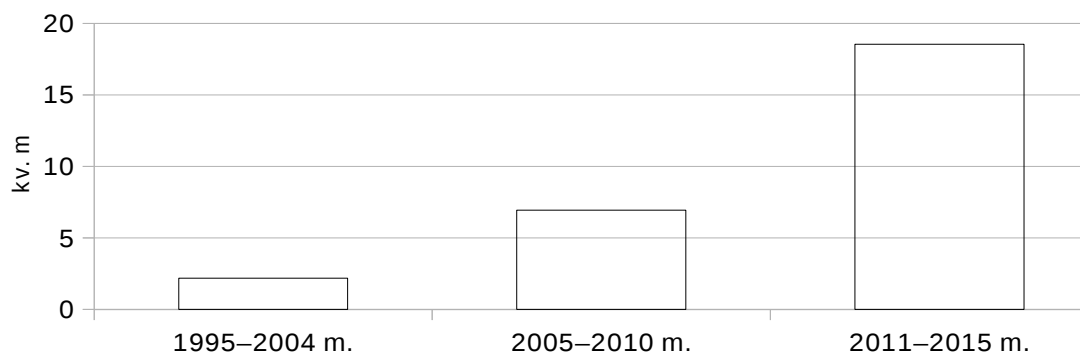
Antras pagal populiarumą šurfų vietų pasirinkimo būdas remiasi spėjamomis ar nelokalizuotomis archeologinėmis vietomis, apie kurias rasta duomenų archyvuose šaltiniuose (plačiau – dalyje apie archyvinę medžiagą).

Kita dalis šurfų vietų pasirinkta pagal vietos gyventojų pasakojimus apie projektuojamos trasos apylinkėse rastus, galimai archeologinius, radinius ir kaulus (Baubonis Z., 2004bš; Merkevičius A., 2000aš; Tebelškis P., 1997š; plačiau – dalyje apie vietos gyventojų apklausą).

Šurfai retai kasti radimvietėse, aptiktose vizualinių paviršiaus žvalgymų metu. Tai bent iš dalies aiškintina tuo, kad vizualiniai paviršiaus žvalgymai daugeliu atveju neatliekami sistemingai, todėl aptinkama gana mažai radimviečių, kuriose būtų kasami šurfai (plačiau – dalyje apie vizualinius paviršiaus žvalgymus). Kai kuriais atvejais, net jei žvalgomųjų tyrimų metu kitose vietose šurfai kasami, pavienių radinių radimvietėse šurfai netiriami dėl požiūrio, kad paviršiuje rasti vienas ar keli radiniai yra atsitiktiniai ir nevertingi (tyrėjo pastabos; Piličiauskas G., 2012aš).

Didelių tiesinių projektų trasos beveik visais atvejais šurfuotos retai. Iki Archeologinio paveldo tvarkybos reglamento įsigaliojimo nebuvo reglamentuojama, kokia dalis projekto turi būti archeologiškai ištiriama, todėl šurfai kasti labai skirtingais tarpais. Vienais atvejais šurfai kasti maždaug kas 1,7 km (Merkevičius A., 1997š), kitais – kas vieną kilometrą (Dakanis B., 2001š) ar 500 m (Nemickienė R., 2007gš) ir . Įprastai vidutinis tarpas tarp šurfų buvo daugiau nei keli šimtai metrų. Paminėtini ir didžiausių (virš 40 km ilgio) tiesinių projektų tyrimai, kuriuose vienas 1–4 m² dydžio šurfas buvo tiriamas maždaug kas 1,4 km (Zabiela G., 1997š), kas 1,8 km (Baubonis Z., 1999bš) ir kas 1,7 km (Baubonis Z., 2004bš).

2011 metais įsigaliojusiam Archeologinio paveldo tvarkybos reglamente atsirado nurodymas, pagal kurį ieškant naujų archeologinių objektų teritorijose, kuriose, išankstiniais duomenimis, archeologinių objektų nėra, privaloma ištirti ne mažiau 0,1 % viso ploto. Greta šio reikalavimo nurodyta ir išimtis: tiesiniuose, iki 5 m pločio objektuose, žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu užtenka iškasti vieną kvadratinio metro dydžio šurfą kas 500 m. Bent pradžioje, ši išimtis interpretuota gana laisvai: pavyzdžiui, remiantis iki 5 m pločio tiesinio objekto sąvoka, šurfai kasti kas 500 m tiriant dujotiekio projektą (Vaitkevičius V., 2012š), kurio plotis tikriausiai interpretuotas tik kaip dujų tiekimo vamzdžio tranšėjos plotis, bet ne žemės judinimo darbų plotis, siekiantis kelias dešimtis metrų ir daugiau (įskaičiuojant ir įvairių, su dujotiekiu susijusių, inžinerinių statinių statybos zonas). Net esant gana siauram tiesiniam objektui, sunkioji technika ir įvairūs papildomi statiniai ir įrenginiai suardo daug platesnį žemės plotą.

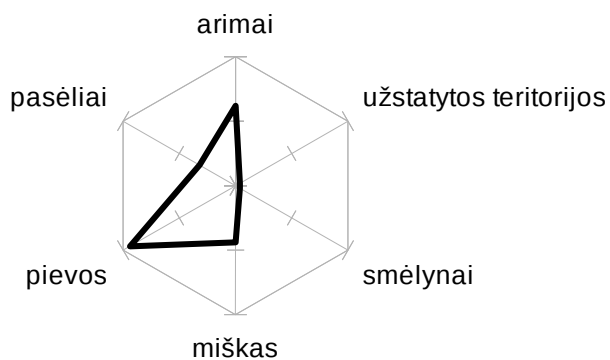

Pav. 5: Vidutinis šurfais ir perkasomis ištirtas plotas vienam kilometrui

Vis dėlto, nors ir dėl minėtos nuostatos ir jos interpretavimo jau kilo problemų, vidutinė pirminių archeologinių tyrimų metu ištiriama tiesinių projektų dalis išaugo (žr. 5 pav.). Tai reikėtų aiškinti ir tuo, kad Archeologinio paveldo tvarkybos reglamente nurodyta, kad iki XX a. susiformavusių paviršinių vandens telkinių ir pelkių pakrantėse (iki 200 m atstumu nuo kranto) reikia ištirti ne mažesnę kaip 0,2 % tiriamos teritorijos ploto dalį (20 straipsnio 2 dalis). Dideli tiesiniai projektai neretai kerta tokius telkinius, todėl, laikantis šio reikalavimo, šiose vietose pradėti tirti didesni plotai. Apskritai šurfavimas

Tiesiniuose projektuose rečiau tirta perkasomis. Nuo vienos iki kelių didesnių perkasų paprastai paprastai tirtos vietose, kuriose labiau tikėtasi aptikti naujų archeologinių vietovių (pagal archyvinis duomenis ar, geografiniu požiūriu, archeologiškai perspektyviose vietovėse). Keliais atvejais perkasos tirtos tam tikrų vietų stratigrafijos išaiškinimui ar tikrinant radimvietę.

Plačiai taikyti vizualiniai paviršiaus žvalgymai. Šis metodas aktualiausias žvalgant dirbamus laukus (arimus), su kuriais susiduriama tiriant daugelį didelių infrastruktūros projektų (pav. 6). Keletas 2011–2015 m. vykdytų žvalgymų parodė, kad šis metodas gali būti labai rezultatyvus,. Sėkmingai vizualinius paviršiaus žvalgymus taikantys tyrėjai jį laiko pigiu ir

Pav. 6: Apytikslis tiesinių projektų trasose vyraujančių žemės naudmenų pasiskirstymas

efektyviu metodu (Piličiauskas G., 2012š; Vengalis R., 2016aš). Remiantis šiuo metodu aptiktais radiniais, išskirtos 56 vietovės, iš kurių 23-ims (41 %) pasiūlyta teisinė apsauga (dvejomis vietovėms tokia išvada patvirtinta tik po papildomų archeologinių tyrimų). Lietuvoje vizualiniai paviršiaus žvalgymai yra rezultatyviausias metodas žvalgant didelius infrastruktūros projektus.

Nors atrodo, kad daugumos tiesinių projektų tyrimų metu buvo atliekami vizualiniai paviršiaus žvalgymai, šio metodo taikymo strategija retai kada informatyviai aprašoma, o labai maži žvalgymų rezultatai kelia abejonių dėl žvalgymų sistemingumo. Ataskaitose dažnai deklaruojama, kad visa projekto trasa žvalgyta ištisai. Bet daugelyje projektų net ir sistemingi paviršiaus žvalgymai negalėjo būti atliekami visoje trasoje dėl prasto paviršiaus matomumo (dėl pasėlių, pievų, miškų dangos ir pan.). Pateikiami žvalgymų aprašymai neretai atskleidžia ne ištisinius, bet nesistemingus vizualinius paviršiaus žvalgymus. Dalyje tyrimų žvalgytos tik trumpos projektuotų trasų atkarpos, kuriose, remiantis archyvine medžiaga, įtarta esant archeologinių vietovių (Strazdas A., 1998š; Tebelškis P., 1997š); kitais atvejais „archeologiškai neperspektyvios“ projektuotų trasų atkarpos simboliškai žvalgytos pravažiuojant visureigiu (Baubonis Z., 2004bš; Baubonis Z., 2010š; Zabiela G., 2008bš).

Deklaruojamais ištisinais žvalgymais galima suabejoti ir dėl atvejų, kai gaištamasis laikas, skiriant dėmesį žvalgymams ne projekto teritorijoje. Žvalgant didelių infrastruktūros projektų trasas, linkstama išeiti už tiriamo ploto ribų ir pasinaudoti proga ieškoti archeologinių objektų patrauklesnėse vietose – kalvose, upių pakrantėse; taip pat – pagal archyvinius šaltinius ar vietos gyventojų pasakojimus apie galimą archeologines vietas. Nukrypimus nuo projektų trasų galima aiškinti tam tikru pragmatiškumu, kai siekiant geresnių rezultatų, vietoje tariamai neperspektyvaus ruožo detalaus išžvalgymo pasirenkama žvalgyti teritorijas, kuriose, nors žemės judinimo darbai ir neplanuojami, bet kuriose yra didesnė tikimybė atrasti archeologijos. Paminėtini atvejai, kai tiriant didelius infrastruktūros projektus, fiksuotos archeologinės vietovės bei kiti kultūriniai objektai, nutolę nuo projektuotų trasų nuo kelių šimtų metrų iki keliolikos kilometrų atstumu (Dakanis B., 2001bš; Strazdas A., 1998š; Tebelškis P., 1997š; Zabiela G., 2014š). Kartais tokios vietos ne tik žvalgytos, bet ir jose kasti šurfai (Baubonis Z., 2010š; Šapaitė A., 2004š). Kartais tariamai neperspektyviuose rajonuose infrastruktūros projektai žvalgyti su mažesniu žvalgytojų skaičiumi (pvz., Zabiela G., 2008bš), argumentuojant tuo, kad keletas nedidelių ankstesnių žvalgymų šiose vietose buvo nerezultatyvūs. Pagal tokią strategiją, formuojamas klaidingas supratimas: menkai ištirtas regionas tiriamas vis mažiau, kol galiausiai yra nurašomas kaip archeologiškai nepatrauklus ir jame pradedama vengti investuoti į pilnaverčius tyrimus.

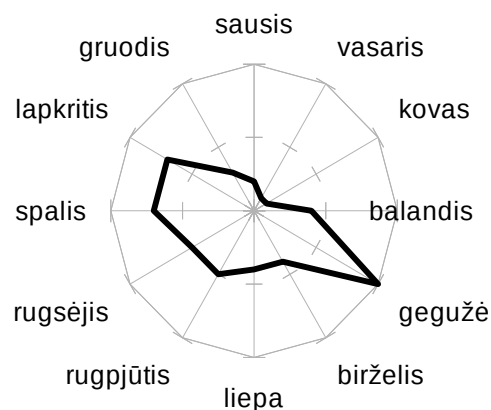
Paminėtina tendencija atlikti žvalgymus vegetaciniu periodu (gegužė–rugpjūtį), kai dirbamose žemėse įsivešę pasėliai ir žolės padaro vizualinius paviršiaus žvalgymus praktiškai neįgyvendinamais. Vegetaciniu periodu atlikti žvalgymai ir žvalgomieji tyrimai yra viena priežasčių, dėl kurios neišnaudojamos šio metodo galimybės (žr. pav. 7). Be to, vizualiniai paviršiaus žvalgymai retai kada atliekami šaltuoju metų laiku, nors šis laikas gali būti gana vykusiai išnaudojamas – žiemos iššalas arimuose iškelia daugybę radinių, kurie, jei jų nedengia

sniegas, būna geriau pastebimi negu po šviežių pavasarinių ar rudeninių arimų (Piličiauskas G., žodinė informacija).

Dėl minėtų priežasčių bei vizualinių paviršiaus žvalgymų mažo rezultatyvumo, kai intensyvios žemdirbystės rajonuose tiriant kelių dešimčių kilometrų ilgio trasas nerandama nei vieno radinio (Baubonis Z., 1999bš; Dakanis B., 1999š; Strazdas A., 1998š), galima teigti, kad ši metodika daugeliu atveju atlikta nepakankamai nesistemiškai. Tokią išvadą patvirtina pakartotinių žvalgymų atvejis, kai vizualiniai paviršiaus žvalgymai atlikti geležinkelio projekto trasoje, kurioje pirmuosius žvalgomuosius tyrimus vykdęs tyrėjas

archeologinių radimviečių neidentifikavo 40 km ilgio ruože (Kanarskas J., 2009š). Pakartotiniai geležinkelio projekto žvalgymai organizuoti po dirbamų laukų suarimo. Vizualinius paviršiaus žvalgymus atliko vienodais tarpais projekto plotyje pasiskirsčiusi žmonių grupė, o aptikų radinių koordinatės fiksuotos GPS imtuvais. Paprasta, bet sisteminga tyrimų strategija davė neblogų rezultatų: 17 km ilgio projekto trasoje, kurioje ankstesnių tyrimų metu nieko nerasta, po šių pakartotinių žvalgymų aptikta 14 radimviečių, iš kurių 4-ioms iškart pasiūlyta suteikti teisinę apsaugą (Piličiauskas G., 2012š).

Tyrimų ataskaitose gana dažnai užsimenama apie atliktą vietos gyventojų apklausą (minima 55 % pirminių tiesinių projektų tyrimų šaltinių). Visgi iš tyrimų eigos aprašymų dažnai neaišku nei kas buvo apklausiami, nei kaip buvo atsakoma (pvz., Dakanis B., 2000bš; Strazdas A., 1998š), todėl kyla abejonių, ar ši metodika buvo realiai taikyta ar apie jos taikymą užsimenama tik formaliai. Iki maždaug 2007 metų vietos gyventojų apklausos taikymas paminėtas beveik kiekvienoje tiesinio projekto tyrimų ataskaitoje. Vėliau šio metodo populiarumas smarkiai krito. Iš dalies tai aiškintina tuo, kad regionuose stipriai sumažėjo gyventojų skaičius. Kita galima priežastis – po ekonominės santvarkos pasikeitimo pakito ir daugelio žmonių požiūris archeologus, į kuriuos pradėta žiūrėti kaip į galimų apribojimų savo žemei nešėjus (Piličiauskas G., žodinė informacija). Šią prielaidą remia ir ne vienoje ataskaitoje paminėti privačių sklypų savininkų trukdymai atlikti archeologinius tyrimus (Šapaitė A., 2004š; Zimaitytė E., 2008š; Piličiauskienė G., 2012š). Kita svari priežastis, kodėl tyrėjai mažiau bendrauja su vietos gyventojais yra tai, kad dideli

Pav. 7: Apytikslis tiesinių projektų tyrimų laiko pasiskirstymas pagal mėnesius

infrastruktūros objektai projektuojami retai apgyvendintose teritorijose. Taigi, atliekant žvalgymus, žmonių sutinkama retai (Vengalis R., 2016šb).

Svarbus vietos gyventojų apklausos trūkumas yra tai, kad daugelis žmonių atkreipia dėmesį tik į įspūdingesnius radinius, t. y.: žmonių kaulus, monetas, ginklus ir papuošalus. Todėl vietos gyventojai labiau gali padėti ieškoti laidojimo vietų, tačiau menkai gelbsti ieškant dažniau pasitaikančių senovės gyvenviečių, nes į titnago nuoskalas ir neišvaizdžias keramikos šukes daugelis žmonių tiesiog neatkreipia dėmesio (Vengalis R., 2016šb).

Beveik pusė (48 %) tiesinių projektų žvalgymų šaltinių minimas metalo ieškiklio naudojimas. Apie šio prietaiso naudojimo strategiją užsimenama labai mažai – paprastai šio metodo taikymas tik paminimas ataskaitos įvade. Sprendžiant iš kai kurių tyrimų aprašymų, metalo ieškikliu dažniausiai žvalgytos įvairios kalvelės, kaimo kapinių pakraščiai ar pagal archyvinis duomenis spėjamų archeologinių objektų vietovės. Tai vienas iš neefektyviausių metodų, taikytų didelių tiesinių projektų žvalgymuose. Naudojant metalo ieškikius, aptikta viena nauja archeologinė vietovė (Kvedaravičius M., 2004š). Toks neefektyvumas argumentuojamas tuo, kad didelių infrastruktūros projektų teritorijos būna per didelės nuosekliems žvalgymams metalo ieškikliu (Vengalis R., 2016šb).

Prieš daugumą infrastruktūros projektų lauko tyrimų, atlikta archyvinių duomenų analizė. Sudėtinga vertinti, ar ši analizė buvo atliekama efektyviai, nes tam būtų prireikę atskirai išnagrinėti kiekvieną atvejį, tikrinant, ar nebuvo pražiūrėti tyrimams reikšmingi duomenys, galimai padėsiantys atrasti naujas archeologines vietoves. Vis dėlto, darant prielaidą, kad ataskaitose minimi įvairūs archyviniai šaltiniai išties peržiūrėti ir remiantis ataskaitomis, kuriose archyvinių duomenų analizė plačiai aprašyta (pvz., Vaitkevičius V., 2012š, Zabiela G., 1996š), atrodo, kad archyviniai duomenys buvo nagrinėjami gana nuosekliai. Kitokia padėtis yra su istorinės kartografijos analize, kuri atliekama nevisuomet arba atliekama nepakankamai išsamiai. Išsamiau istorinės kartografijos analizės taikymas aprašytas vos keliose tyrimų ataskaitose (pvz., Piličiauskas G., 2012aš; Vaicekauskas I., 2011š; Zabiela G., 2002š). Paminėtinas atvejis, parodęs aplaidumą, analizuojant istorinę kartografiją dideliame infrastruktūros projekte: 40 km projektuotos geležinkelio trasos ruože, remiantis istorine kartografija, nerasta jokių istorinių ar archeologinių vietovių (Kanarskas J., 2009š), tačiau prieš pakartotinius trasos žvalgymus išanalizavus istorinę kartografiją, surasta nemažai XIX–XX a. 1-os pusės sodybviečių bei ne vėliau kaip XVIII a. datuojamos kapinės (Piličiauskas G., 2012aš).

Remiantis archyvine medžiaga ir istorine kartografija, didelių tiesinių projektų trasose išskirta 17 spėjamų ir tikrų archeologinių vietovių, iš kurių 13 buvo išskirtos remiantis tik dvejų

tyrimų išvadomis (Vaitkevičius V., 2012š; Vengalis R., 2016bš). Kol kas tik 1-ai iš šių vietovių pasiūlyta suteikti teisinę apsaugą (Kliaugaitė V., 2016š).

Keliuose tyrimuose gręžti gręžiniai. Gręžiniais tikrintas išskirtos vietovės suarimo ir laipsnis ir gylis. Remiantis šiais duomenimis, numatyta vėlesnių tyrimų metodika ir strategija. Dėl perarto dirvožemio visais atvejais rekomenduota tolimesnius vietovių žvalgymus atlikti mechanizuotai pašalinant viršutinį augalinį sluoksnį (Piličiauskas G., 2012š; Vaicekauskas I., 2011š; Zabiela G., 2014cš).

Kol kas tik keliuose tiesinių projektų tyrimuose naudoti LiDAR¹² lazerinio nuskaitymo duomenys (Kontrimas D., 2016bš; Piličiauskas G., 2012š; Vengalis R., 2016aš; Vengalis R., 2016bš). Beveik visos Lietuvos teritorijos LiDAR duomenys tapo prieinami prieš keletą metų, šių duomenų panaudojimas atliekant tiesinių tyrimus dar tik pradėtas (Tamulynas L. et al., 2013). LiDAR duomenų analizė gali daug labai palengvinti naujų archeologinių vietovių paiešką, nes šiuo metodu galima surasti buvusius vandens telkinius, kurių aplinkoje galėjo vykti žmonių veikla.

Keliuose tyrimuose atliktas dvimatis profiliavimas georadaru, o išskirtų anomalijų vietose tirti šurfai (Piličiauskas G., 2011š; Piličiauskienė G., 2012š; Vaicekauskas I., 2011š).

Kartais nurodoma, kad buvo tyrimų metu buvo kasami nedideli kasiniai (Merkevičius A., 1998š; Nemickienė R., 2015š), tačiau ataskaitose nepateikiama informacija apie šių kasinių vietas, kiekius ir matmenis. Apskritai šis kasinėjimų metodas tiesinių projekų tyrimuose taikytas labai mažai. Kaip ir metalo detektorių atveju, suabejota, ar šis metodas gali būti efektyvus žvalgant dideles teritorijas (Vengalis R., 2016bš)¹³.

Ieškant naujų archeologinių vietovių, tikrinti ir muziejų ir mokyklų rinkiniai (Dakanis B., 1999š; Zabiela G., 1996š). Paskutinį kartą apie šį metodą ataskaitoje užsiminta 1998 metais. Sunku pasakyti, kurie archeologų žvalgyti infrastruktūros projektai praėjo netoli vietinių muziejų ir mokyklų. Aišku tik tiek, kad tik nedaugelio archeologinių tyrimų metu galima panaudoti šiose įstaigose saugomus rinkinius, ieškant naujų archeologinių vietovių.

Vėlesnių, išskirtose vietovėse atliktų, tyrimų metodika. Išskirtose vietose atlikti vėlesni archeologiniai tyrimai apima daug mažesnes teritorijas. Šių tyrimų tikslas yra ardomaisiais tyrimais įvertinti, kokia yra ankstesniuose tyrimuose išskirtų vietovių archeologinė vertė.

Pagrindinė šių vietovių tyrimų metodika yra kasinėjimai šurfais ir perkasomis. Vietovės, kuriose pirminių tyrimų metu nebuvo rasta archeologinių radinių ar objektų, paprastai šurfuotos

---

12 Angl. **Light Detection And Ranging**.

13 Šioje vietoje vertėtų paminėti ir gana įdomų skirtingos kasinėjimų metodikos tyrimą pritaikius simuliaciją. Šių tyrimų (gana natūrali) išvada tokia, kad teritorijose, kuriose archeologiniai radiniai paplitę retai, tyrimai kasiniai (o taip pat ir gręžiniai) nėra efektyvus metodas ieškant archeologinių vietovių (Kintigh K. W., 1988). Panašios išvados dėl kasinių taikymo tiriant dideles teritorijas taip pat gautos atlikus ir naujesnius tyrimus (Krakker J. J. et al., 2013).

tolygiai. Jei vietovės reljefas įvairesnis ar yra greta buvusio ar esančio vandens telkinio, kasinėta atsižvelgiant į šią gamtinę aplinką. Atvejais, kai vietoje vietovėje aptikti archeologiniai radiniai, šurfai ir perkastos tirtos radimvietėse. Nelabai ką galima pasakyti apie tai, kokia dalis teritorijų iškasinėta, nes didelėje dalyje tyrimų šaltinių nebuvo duomenų apie žvalgytos projekto dalies matmenis. Kiek užtikrinčiau galima vertinti kasinėjimus, atliktus nuo 2011 m., kai pradėta laikytis Archeologinio paveldo tvarkybos reglamento reikalavimo ištirti mažiausiai 0,1 % žvalgomo ploto.

2014–2015 metais nemažai tyrimų atlikta mechanizuotai pašalinant viršutinį augalinį sluoksnį (toliau – mechanizuoti žvalgymai). Tokia metodika pradėta taikyti remiantis paveldo tvarkybos reglamento 19 straipsnio 9 dalimi, kurioje nurodoma, kad *mechanizuotai leidžiama kasti XIX–XXI a. kultūrinius sluoksnius, taip pat kitus perkasto, kasinėto ar supiltinio grunto sluoksnius, kuriuose nėra išlikę archeologinio pobūdžio vertingųjų savybių arba yra tik pavienių, atsitiktinių archeologinių radinių*. Pirmą kartą tokie mechanizuoti žvalgymai atlikti 2012-aisiais (Piličiauskienė G., 2012š), o nuo 2014-ųjų tiesiniuose projektuose išskirtų vietovių archeologiniuose tyrimuose šis metodas pradėtas taikyti plačiau (Ardavičiūtė S., 2012š, Kiniulis D., 2014š, Kontrimas D., 2015š; Ziabreva V., 2014š ir kt.).

Mechanizuoti žvalgymai atlikti vietovėse, kuriose dirvožemis buvo smarkiai perartas iki pat įžemio. Kaip jau minėta, pastarojo suardymo laipsnis ir gylis ankstesniuose tyrimuose tikrintas gręžiniais (Vaicekuskas I., 2011š, Zabiela G., 2014cš). Mechanizuoti žvalgymai iš viso atlikti apie keturiuose hektaruose tiesinių projektų (daugiau nei trys hektarai – po vienų žvalgymų; Zabiela 2014aš). Viršutinis augalinis sluoksnis šalintas ekskavatoriais su bedančiais kaušais. Skutimas atliktas nuo kelių iki keliolikos metrų pločio juostomis, orientuotimis lygiagrečiai trasos ašiai. Taikant šį metodą aptikta šiek tiek įgilintų struktūrų, kurioms atsidengus jos tuoj pat buvo fiksuojamos ir išpreparuojamos. Kol kas praktiškai visos mechanizuotais žvalgymais aptiktos įgilintos struktūros buvo be radinių, o šių struktūrų vertė nepasirodė pakankama, kad jų pagrindu būtų siūloma aplink jas apibrėžti saugomas teritorijas (Piličiauskienė G., 2012š; Zabiela G., 2014aš).

Dėl šio metodo taikymo kilo ir šiokių tokių neaiškumų. Pavyzdžiui, vienu atveju turbūt klaidingai manyta kad viršutinio augalinio sluoksnio šalinimo stebėjimas yra beprasmis (Zabiela G., 2014bš). Tyrėjas tai argumentavo tuo, kad viršutinis sluoksnis perartas, dėl ko jo nusukimo nereikėjo prižiūrėti. Bet archeologiniai radiniai, nors ir permaišyti, gali būti išlikę ir armenyje, tad nestebint grunto šalinimo darbų, galima prarasti reikšmingų radinių ir informacijos.

2.2. Plotinių projektų tyrimai

1995–2015 metais archeologiškai žvalgyta 912 ha didelių plotinių projektų. Archeologiniai tyrimai atlikti 49-iose projektuose 19-oje Lietuvos savivaldybių. Daugiausia plotinių projektų tyrimų atlikta Klaipėdos rajone (13 kartų). Iš viso žvalgyti 48 kasybos sklypų ir vienos dviejų lygių sankryžos projektai.

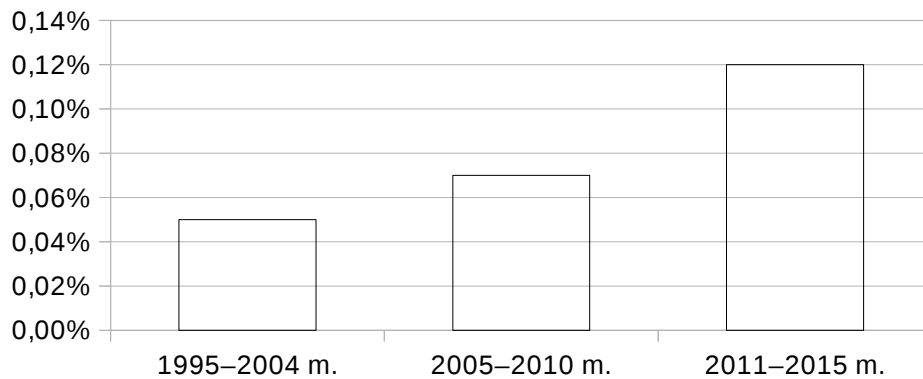
- 1995–2004 m. archeologiniai tyrimai atlikti bendrame 335 ha didelių plotinių projektų plote;
- 2005–2010 m. – 432 ha plote;
- 2011–2015 m. – 145 ha plote.

Plotiniuose projektuose po pirminių archeologinių tyrimų išskirtos tik dvi spėjamos archeologinės vietovės (vidutiniškai viena vietovė 456 ha plote). Tačiau nė vienoje vietovėje papildomi tyrimai neatlikti, todėl iki šiol nepatvirtinta nė viena plotiniuose projektuose rasta nauja archeologinė vietovė.

Tyrimų metodika. Kaip ir tiesiniuose projektuose, pagrindinė plotinių projektų archeologinių tyrimų metodika yra šurfavimas ir tyrimai perkasomis. Daugiausia kasinėta 1–4 m² dydžio šurfais. Dėl mažesnio projektų ploto ir geografiškai vienodesnės jų teritorijos, šurfų ir perkasų vietos daug rečiau pasirinktos remiantis reljefo ypatybėmis bei esamų ar buvusių vandens telkinių gretimumu (maždaug tris kartus rečiau nei tiesinių projektų tyrimuose). 2/3 tyrimų visa plotinio projekto teritorija šurfuota tolygiai. Pora atvejų kasinėta vietose, kuriose vietos gyventojai aptikę senienų ar žmonių kaulų (Nemickienė R., 2006dš; Svetikas E., 2009š). Pasitaikyta atvejų, kai tyrimams sutrukdė pačių pramonininkų savivalė, kai dėl dar neatlikus archeologinių tyrimų, kasybos sklypuose pradėti paruošiamieji eksploatacijos darbai. Tokiais atvejais tyrėjams liko tik ištirti nepažeistas suprojektuoto sklypo vietas (Baubonis Z., 1999aš; Dakanis B., 2007š).¹⁴

---

14 Projektuojamų kasybos sklypų savininkai dažnai nesilaiko įstatymų: pradeda gavybos darbus, nesulaukę archeologinių tyrimų pradžios (Baubonis Z., 2004aš; Kaplūnaitė I., 2006š; Morkūnas V., 2009š), įvairiai trikdo tyrimus (Svetikas E., 2009š). Nelabai aiškus pasirodė ir atvejis, kuomet Kultūros paveldo departamentas teritorinis padalinys pareikalavo atlikti archeologinius žvalgomočius tyrimus seniai kasamame žvyro telkinyje (Dakanis B., 2007š).

Pav. 8: Archeologiškai ištirto plotinio projekto ploto procentiniai vidurkiai

Pastebėta tendencija iškasinėti vis didesnę plotinių projektų dalį. Tokią tendenciją paspartino ir įtvirtino 2011 m. Archeologinio paveldo tvarkygos reglamento nuostata (20 straipsnio 1 dalis), pagal kurią *teritorijose, apie kuriose esančius archeologinio paveldo objektus žinių nėra, ištiriama ne mažesnė kaip 0,1 % tiriamos teritorijos ploto dalis*. Plotinių projektų tyrimuose, palyginti, daug rečiau žvalgoma ar kasinėjama už projekto ribų. Tad, lyginant su tiesinių projektų tyrimais, plotinių projektų tyrimai atliekami sistemingiau.

Apskritai kasinėjimai plotiniuose projektuose nebuvo rezultatyvūs – virš 900 ha plote neaptikta nė viena nauja archeologinė vietovė. Dabartinis reikalavimas ištirti 0,1 % teritorijos veikiausiai nėra pakankamas mažai archeologiškai perspektyviose vietovėse, kur labiau tikėtinas retas dirbinių paplitimas. Atrodo, kad šią problemą jau pradėta suprasti: po kelių suprojektuotų kasybos sklypų žvalgomųjų tyrimų pasiūlyta atlikti papildomus archeologinius žvalgymus mechanizuotai šalinant viršutinį augalinį sluoksnį didesniuose plotuose (pvz., Stonkutė D., 2015š; Šlapševičius P., 2016š). Visgi paminėtini ir atvejai, kai archeologinių tyrimų rezultatyvumą galėjo lemti archeologiškai neproduktyvus požiūris, kai aptikti archeologiniai radiniai laikyti atsitiktiniais ir neinformatyviais, o radimvietėse ir jų aplinkoje nepasiūlyta atlikti papildomų tyrimų (Dakanis B., 2004š; Morkūnas V., 2009š).

Daugelyje plotinių projektų tyrimų ataskaitų nieko neužsimenama apie vizualinius paviršiaus žvalgymus. Kai kuriuose tyrimų šaltiniuose tik teigiama, kad žvalgyta visa projektuojamo objekto teritorija, tačiau tik nedaugelyje šaltinių buvo galima rasti išsamesnį žvalgymų proceso aprašymą. Bent iš dalies vizualinių paviršiaus žvalgymų menką aprašymą galima paaiškinti tuo, kad daugelis plotinių projektų tyrinėti tolygiai šurfuojant visą jų teritoriją (tad, suprantama, tos pačios teritorijos bent jau turėjo būti taip pat tolygiai ir išvaikščiotos...). Bet, atrodo, yra kita, svaresnė, priežastis: dauguma kasybos sklypų projektuojami nedirbamuose laukuose¹⁵, taigi juose nebuvo vizualiniams paviršiaus žvalgymams reikalingos suartos žemės.

15 Dauguma plotinių projektų tyrimų atlikti apleistose, žoline augalija apaugusiose žemėse.

Atliekant vizualinius paviršiaus žvalgymus, plotiniuose projektuose aptikta tik viena spėjama archeologinė vietovė (Baubonis Z., 2005bš).

Gana plačiai taikyta paieška metalo ieškikliu – ši metodika minima pusėje (53 %) tyrimų ataskaitų). Visgi, kaip ir tiesinių projektų atveju, metalo ieškiklio naudojimo strategija plotinių projektų ataskaitose aprašyta labai mažai. Šiuo metodu taip pat neaptikta jokių naujų archeologinių vietovių.

Dalyje (16 %) tyrimų ataskaitų užsimenama apie atliktą vietos gyventojų apklausą. Kaip ir galima tikėtis, ši metodika nebuvo rezultatyvi. Dauguma tirtų plotinių objektai nebuvo suprojektuoti nedirbamose žemėse ar šalia gyvenviečių. Remiantis vietos gyventojų apklausa, aptikta viena spėjama archeologinė vietovė (Nemickienė R., 2006dš).

Vėlgi, kaip ir tiesinių projektų atveju, sudėtinga vertinti, kaip buvo atliekama archyvinės medžiagos analizė. Daugumoje ataskaitų galima rasti trumpą ar išsamesnę archyvinės medžiagos analizę ar bent paminėjimus, kur šios medžiagos ieškota. istorinės kartografijos analizė plotinių projektų tyrimuose taikyta gana mažai. Tai galima vertinti pagal tai, kad daugelyje plotinių projektų tyrimų šaltinių paminima tik tai, kad buvo peržiūrėti istoriniai žemėlapiai (pvz., Sarcevičius S., 2006aš; Strazdas A., 2004š). Tyrimų ataskaitose senieji žemėlapiai praktiškai negretinti su šiuolaikiniais žemėlapiiais ir ortofotografijomis.

2.3. Durpynų tyrimai

Lietuvoje atlikti trys eksploatuojamų ar planuojamų eksploatuoti durpynų archeologiniai tyrimai:

1. Sūsios durpyno žvalgomieji archeologiniai tyrimai Kalvarijos rajone (Brazaitis D. et al., 2005š; Merkevičius A., 2004š);
2. Jomunčių tyro (Stalgo) durpyno (Plungės r. sav.) durpyno žvalgomieji tyrimai Plungės rajone (Brazaitis D., 2004š);
3. Senovės gyvenvietės žvalgomieji archeologiniai tyrimai Aukštumalos durpyne, Šilutės rajone (Dakanis B., 2005š).¹⁶

Sūsios ir Jomunčių tyro durpynuose iki žvalgomųjų tyrimų nebuvo registruotų archeologinių vietovių – tyrimai čia atlikti siekiant prieš durpių eksploatavimo darbus patikrinti, ar suprojektuotuose kasybos sklypuose yra neatrastų archeologinių vietovių.

---

¹⁶ Aukštumalos durpyno tyrimų ataskaita neparašyta, tačiau apie šiuos tyrimus šiek tiek informacijos skelbta ATL, o kiek plačiau apie tyrimus parašyta atskirame straipsnyje (Grigaliūnas M., 2013).

Sūsios durpyne tirtas 40 ha dydžio sklypas. Archeologinių radinių rasta trijuose iš 73-jų ištirtų 2×1 m dydžio šurfų (vienas šurfas – 2×2 m). Iš viso ištirta 148 m^2 (1,5 % viso ploto). Keliuose šurfluose ir durpyno paviršiuje rasta apie 20 titnaginių radinių, tačiau šie radiniai įvardyti atsitiktiniais, o išžvalgytame 40 ha dydžio sklype durpių gavybos darbai leisti be papildomų archeologinių tyrimų (Brazaitis D. et al., 2005š; Merkevičius A., 2004š).

Į Jomunčių tyro durpyno suprojektuota 34-ių ha kasybos sklypą atvykusi ekspedicija susidūrė su pradėtais parengiamaisiais gavybos darbais: sklypas jau buvo apjuostas naujai iškastu drenažu, visa teritorija šviežiai išvagota naujais kanalais, ankstesni kanalai – pagilinti ir atnaujinti, o buvęs miškas – iškirstas ir išvežtas. Todėl lauko tyrimai vykdyti daugiausia vizualiai žvalgant šių kanalų šlaitus ir – išvežant mišką – pažeistą durpių sluoksnį. Iš vietos gyventojų sužinota, kad melioruojant durpyną buvo rastas medinis luotas, tačiau Jomunčių tyro ekspedicija jokių archeologinių radinių čia nerado ir suprojektuotame sklype leido pradėti durpių gavybą be papildomų tyrimų (Brazaitis D., 2004š).

Aukštumalos durpyno žvalgymai atlikti dėl čia veikusios gavybos įmonės prašymo sumažinti registruotos Aukštumalos (Lapalių) senovės gyvenvietės vizualinės apsaugos zoną. Kultūros paveldo departamento užsakymu žvalgymai atlikti 2,4 ha plote. Visa ši teritorija žvalgyta vizualiai, apklausti vietos gyventojai, o šurfais ir perkasomis ištirtas 70 m^2 plotas. Daugumoje šurfų ir perkasų rasta titnaginių dirbinių ar skaldymo produktų. Nemažai radinių aptikta ir durpyno paviršiuje, o apie šioje vietoje neretai aptinkamus titnaginius radinius papasakojo ir vietos gyventojai. Tad Aukštumaloje atlikti tyrimai buvo, palyginti, rezultatyvūs – rasta keliasdešimt paleolitinių ir mezolitinių titnaginių radinių. Nepaisant šių rezultatų, po tyrimų pasiūlyta 2,4 ha dydžio Aukštumalos senovės gyvenvietę ir jos apsaugos zoną sumažinti daugiau nei perpus, suskaldant ją į du 80-ies ir 10-ies hektarų dydžio poligonus (Dakanis B., 2005š; Grigaliūnas M., 2013).

Reikėtų paminėti, kad durpių gavybos projektų archeologiniai tyrimai yra visiškai apleista sritis. Kaip pavyzdį galima paminėti 216 ha Juodymo durpyno projekto atvejį, kai jo poveikis kultūros paveldui vertintas tik pagal žinomus paminklus (Rokiškio rajono Juodymo durpių telkinyje planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, 2016š, p. 122–125, 374). Panašų atvejį galima aptikti ir galutinėje išvadoje dėl 56 ha dydžio Rimšiškių durpių telkinio projekto Šalčininkų rajone. Išvadoje rašoma tik apie galimą poveikį gamtai, o, iš paveldosauginės perspektyvos, gavybos poveikis vertintas tik tuo, kad šioje teritorijoje nėra saugomų kultūros paveldo objektų. Tikriausiai dėl to Kultūros paveldo departamento atstovai neatvyko į persvarstymą ir savo išvados nepateikė (Galutinė atrankos išvada dėl Rimšiškių durpių telkinio (56,1 ha) naudojimo poveikio aplinkai vertinimo, 2013-06-26, Nr. (38-4)-VR-1.7-3159).

3. DIGP TYRIMŲ PERSPEKTYVOS

Palyginimui toliau pateikiami didelių ūkinės veiklos projektų tyrimų pavyzdžiai iš įvairių Europos šalių.

Plotinių ir tiesinių projektų tyrimai. 1999–2002 m. Saksonijoje atlikti suprojektuoto magistralinio kelio Drezdenas–Praha archeologiniai tyrimai. Prieš šio kelio statybas visame jo 45 km ilgio ruože buvo žinomos tik trys archeologinės vietovės. Šis faktas bei, geografiniu požiūriu, gyvenvietėms nepalanki šio ruožo aplinka teikė mažai vilčių atrasti daugiau archeologinių vietovių. Po vizualinių paviršiaus žvalgymų 25 km būsimo kelio dalyje išskirtos 5 spėjamos vietovės. Vėliau, likus metams iki statybų pradžios, projektas žvalgytas mechanizuotai šalinant viršutinį augalinį sluoksnį. Šalinimas atliktas 20-ies metrų tarpais išdėstytomis 4 m pločio juostomis, orientuotomis išilgai projekto ašiai uostos. Tokiu būdu atidengtas atidengtas ketvirtis projekto ploto. Ekskavatorių darbą prižiūrėję archeologai, pastebėję atsidengusius įgilintus objektus, juos iškart rankiniu būdu ištyrė ir užfiksavo. Taip trasta 21 archeologinė vietovė (daugiausia senovės gyvenvietės). Apie 18-ą iš jų nebuvo jokių ankstesnių duomenų. Vien tik mechanizuotai šalinant viršutinį sluoksnį aptikta 17 vietovių, kurios būtų sunaikintos, jei archeologiniai tyrimai būtų buvę atlikti tik vizualinių paviršiaus žvalgymų pagrindu išskirtose zonose. Aptiktose vietovėse archeologinių objektų skaičius svyruoja nuo kelių iki kelių šimtų; iš viso – daugiau nei 1500 objektų (Stäuble H. et al., 2011).

2009–2013 m. atlikti archeologiniai tyrimai prieš suprojekto Pietų Europos Atlantinio (*Sud Europe Atlantique*) greitojo geležinkelio statybas vakarinėje Prancūzijos dalyje. Visame 342 km ruože viršutinis sluoksnis mechanizuotai nukasinėtas ilgomis iki kelių metrų pločio juostomis. Taip atidengta 4200 ha dydžio teritorijoje, kurią žvalgant išskirtos 326 spėjamos ir tikros archeologinės vietovės, iš kurių 86-iose atlikti detalieji archeologiniai tyrimai¹⁷ (Depaepe P. et al., 2016, p. 124–128).

1998–2004 m. archeologiniai tyrimai atlikti prieš Šelto (*Scheldt*) slėnio komercinės zonos projekto statybas Valensjeno (Valenciennes) regione šiaurinėje Prancūzijoje. Pirmieji tyrimai atlikti automobilių gamyklos projekto zonoje. Šių tyrimų metu mechanizuotai pašalintas viršutinis sluoksnis penkiuose procentuose 237 ha ploto projekto teritorijos. Po šių mechanizuotų žvalgymų išskirtose vietovėse rankiniu ir mechanizuotu būdu iškasinėtas 30 ha plotas. Vėliau prie šios gamyklos suprojektuoti kitų įvairūs kiti pastatai ir keliai, todėl archeologiniai tyrimai atlikti dar 113 ha dydžio teritorijoje. prieš kurių statybos darbus reikėjo atlikti archeologinius tyrimus dar 113 ha teritorijoje. Pastarieji tyrimai atlikti panašia metodika. Taip 350 ha dydžio teritorijoje aptiktos 93

---

17 Dėl įdomumo, vertėtų paminėti, kad visų šių archeologinių tyrimų kaina sudarė 0,41 % projekto sąmatos.

archeologinės vietovės, datuojamos nuo vėlyvojo bronzos amžiaus iki viduramžių. Po šių tyrimų ypač reikšmingų objektų aptikta iš romėnų laikotarpio, apie kurį žinios Valensjeno regione iki tyrimų buvo labai menkos (Clotuche R., 2009).

Archeologiniai tyrimai vykdyti prieš Berlyno Brandeburgo tarptautinio oro uosto statybas. Iki archeologinių tyrimų visoje 1042 ha projekto teritorijoje buvo žinomos tik 8 archeologinės vietovės, iš kurių 7 buvo periferinėje projekto dalyje. Pirmas archeologinių etapas atliktas 1998 ir 1999 metais. Prieš lauko tyrimus analizuota archyvinė medžiaga, ankstesnių tyrimų duomenys, teritorijos istorinė kartografija, topografija, aerofotografijos ir dirvožemio (pedologiniai) duomenys. Remiantis šių duomenų analize, išskirtos spėjamos vietovės ir archeologiškai perspektyvios zonos, kuriose atlikti lauko darbai – vizualiniai paviršiaus žvalgymai, šurfavimas ir gręžinių gręžimas. Vizualiniai paviršiaus žvalgymai atlikti 360 ha plote. Kiekviena radimvietė fiksuota tacheometru, taip sudarant jų paplitimo žemėlapi. Radiniais turtingesnės teritorijos žvalgytos kelis kartus. Šių tyrimų metu taip pat iškasta 615 tolygiai, kas 25 m¹⁸, paskirstytų 0,25 m² dydžio kasinių. Kasinių gruntas sijotas po sluoksnį, braižyti ir fotografuoti profiliai. Šlapynėje ir prie ežerų taip pat gręžti gręžiniai. Po šių žvalgymų teritorijoje išskirta 21 vietovė, kurioje numatyti papildomi tyrimai. Išskirtos vietovės antrajame etape žvalgytos mechanizuotai šalinant viršutinį augalinį sluoksnį. Ekskavatoriumi 1,5 m pločio juostomis buvo nuskutama apie 5 % vietovių preliminarus ploto. Viršutinio sluoksnio šalinimas atliktas atsižvelgiant į vietovės reljefą, o ekskavatorininko darbus prižiūrintys archeologai, pastebėję atsidengusius radinius ar objektus, juos iškart fiksavo ir surinko. Taip šio tyrimų etapo metu buvo įvertintas apytikslis aptiktų vietovių išplitimas, išlikimas, radinių ir objektų tankis bei datavimas. Ši informacija panaudota planuojant detaliuosius kiekvienos archeologinės vietovės tyrimus. Mechanizuotais žvalgymais iš 21-os išskirtos vietovės patvirtintos 14 įvairaus dydžio archeologinių vietovių, kuriose vėliau atlikti detalieji archeologiniai tyrimai (Eickhoff S., Dirks U., 2012).

Be Vokietijos ir Prancūzijos, kur jau tapo įprasta mechanizuotai atidengti apie 10 % didelių projektų teritorijų ploto (Demoule J.-P., 2012, p. 621), mechanizuotų žvalgymų metodika plačiai ir sėkmingai taikoma daugelyje Europos šalių, įskaitant: Angliją¹⁹ (Thomas R. M., 2013, p. 93, 96–97, 99), Škotiją (Lelong O., MacGregor G., 2012), Airiją (Cody E., 2012), Slovėniją (Brišnik D. et al., 2016, p. 146), Olandiją (Dries M. van den, 2013, p. 45), Belgiją (De Clercq W., 2011, p. 76–81), Vengriją (Bozóki-Ernyey K., 2016, p. 235–236), Graikiją (Garezou M.X., 2007, p. 69) ir Italiją (Campana S., Dabas M., 2011). Paminėtina ir kaimynė Lenkija, kurioje mechanizuotais žvalgymais iš pradžių žvalgyti dideli gamtinių išteklių kasybos sklypai (Kobyliński Z., 1998), o nuo maždaug

---

18 Periferinėje projekto dalyje tarpai tarp kasinių praretinti iki 50 m.

19 Anglai tokią metodiką dar vadina „strip, map and sample“.

1996 metų, įsteigus specialų Krokuvos Autostratų tyrimų Padalinį (lenk. *Krakowski Zespół do Badań Autostrad*), tokia metodika intensyviai taikoma magistralinių kelių projektų tyrimuose (Archeoautostrada, 2011; Raport 2005–2006, 2012; Raport 2007–2008 tom I, 2012).

Mechanizuotų žvalgymų privalumas neapsiriboja vien didesne tikimybe aptikti archeologines vietas. Atidengiant didelius žemės plotus daug efektyviau atrandami pavieniai, smulkesni objektai. Be to, kitaip nei atlikus vizualinius paviršiaus žvalgymus ar šurfais iškasinėjus mažesnes teritorijas, jei mechanizuotais žvalgymais neaptinkama jokių archeologinių liekanų, jau galima užtikrinčiau vertinti, kad ištirtoje teritorijoje jų iš tikrųjų nėra (ar neišliko), dėl ko šis metodas yra efektyvus patikimiau įvertinti neigiamus tyrimų rezultatus (Thomas R. M., 2013, p. 100–101). Taigi mechanizuoti žvalgymai yra vienas tinkamiausių didelių projektų tyrimų metodų ne vien siekiant atrasti kuo daugiau archeologinių vietovių. Šis metodas suteikia galimybę pažinti reikšmingą ištiso archeologinio kraštovaizdžio dalį²⁰.

Durpynų tyrimai. Pietų Švedijoje eksploatuojamame Rioneholms Mose (*Rönneholms Mosse*) 1,4 km² ploto durpyne.

Rioneholms durpynas eksploatuojamas vadinamuoju „Peco“ trupininių durpių metodu: mechanizuotai sutrupinamas ir paliekamas džiūti 1–1,5 cm storio durpių sluoksnis; šiam išdžiūvus, jis surenkamas – visas procesas kartojamas apie 10 kartų per sezoną. Trupinimas atliekamas ilgomis juostomis, atskirtomis kas 20 m iškastais drenažais. Sutrupintos ir išdžiovintos durpės surenkamos ir išberiamos į kelius pailgus plotus, kuriuose yra sandėliuojamos iki jų transportavimo į durpių gamyklą. Šis durpių gavybos metodas palankus efektyvesniems durpyno archeologiniams žvalgymams, nes leidžia žvalgyti plokščią nuskusto durpyno paviršių. Plonais sluoksniais trupinamos ir paliekamos džiūti durpės taip pat suteikia galimybę aptikti archeologines vietas vos prasidėjus jų žalojimui. Be to, nuolat pagilinami drenažai atstoja archeologinių perkasų profilius, kuriuose archeologines liekanas galima pastebėti dar iki jas pasiekus durpių skutimo mašinoms.

Rioneholms Mose durpynas kasmet archeologiškai žvalgomas nuo 1993 metų. Žvalgymų metu rasta šimtai įvairių mezolito laikotarpio archeologinių radinių (titnaginių dirbinių, akmeninių pasvarų, kaulinių šakių dalių, kaulinis žeberklas, apdegintų pušų skalų, strėlė su į ją įstatytais ašmenėliais etc.) ir ištirta daugiau nei 100 nedidelių archeologinių vietovių. Ant iš durpių susiformavusių buvusių salų krantų centrinėje pelkės dalyje rasta ir didesnių archeologinių vietovių, iš kurių vienoje identifikuoti pastato kontūrai. Durpyne aptiktos vietovės ypač vertingos, nes radinius užkonservavęs durpių sluoksnis juos apsaugojo nuo podepozicinių procesų, dėl ko galima labai tiksliai išskirti skirtingas vienos vietovės apgyvendinimo fazes bei pagal radinių išsidėstymą

---

20 Mechanizuotų žvalgymų efektyvumas didelėse teritorijose ieškant archeologinių vietovių patvirtintas ir simuliaciniais tyrimais (Verhagen P., Brsboom A., 2009)

gana patikimai analizuoti apie šiose vietovėse vykusių žmonių veiklą. (Larsson L., Sjöström A., 2010; Larsson L., Sjöström A., 2011).

IŠVADOS

1. Dauguma 1995–2015 metais Lietuvos didelių infrastruktūros ir gavybos projektuose atliktų archeologinių tyrimų buvo nerezultatyvūs. Bendrame 1920 km ilgio tiesinių projektų ruože bei 912 ha dydžio plotinių projektų ir 76 ha dydžio durpynų teritorijose rasta tik 40 naujų archeologinių vietovių.
2. Pagrindinės tyrimų nerezultatyvumo priežastys: netinkamai pasirinktos tyrimų metodinės, strateginės priemonės. Tiesiniuose projektuose mažus rezultatus taip pat lėmė tyrimų nesistemingumas. Nerezultatyvumą iš dalies lėmė nepakankamai reglamentuota DIGP archeologinių tyrimų metodika.
3. Lietuvoje atliktų DIGP archeologinių tyrimų ieškant naujų archeologinių vietovių neefektyvumą įrodo šių tyrimų palyginimas su rezultatais išsiskiriančiais pavieniais tyrimais bei su užsienio šalyse metodiškiau atliktais tyrimais.

ŠALTINIŲ SARASAS

1. Ardavičiūtė S., 2014. Saulažolių spėjamos senovės gyvenvietės vietos (Klaipėdos r., Dauparų – Kvietinių sen.) 2014 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6823.
2. Balsas D., 2013. Kojelių smėlio ir žvyro karjero, žemės sklypo, skl. Kad. Nr. 5503/0001:518 ir 5503/0001:519, Klaipėdos r. sav., Kojelių k., 2013 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6377.
3. Baubonis Z., 1999a. Kalniškių projektuojamo karjero 1999 m. archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 519.
4. Baubonis Z., 1999b. Magistralinio dujotiekio Akmenė-Mažeikiai trasos (Akmenės ir Mažeikių rajonai) 1998 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 238.
5. Baubonis Z., 2004a. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų Gaidelių (Šilutės raj.) žvyro ir smėlio telkinio teritorijoje 2003 m. ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1458.
6. Baubonis Z., 2004b. Dujotiekio trasos Pabradė – Visaginas Švenčionių ir Ignalinos rajonuose 2004 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4248.
7. Baubonis Z., 2005a. Gilvyčių smėlio telkinio teritorijos, Šiaulių r., 2004 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų mokslinė ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1607.
8. Baubonis Z., 2005b. Skurbutėnų smėlio telkinio teritorijos, Vilniaus r., 2004 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų mokslinė ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1679.
9. Baubonis Z., 2010. Dujotiekio trasos Šakiai – Tauragė Šakių, Jurbarko ir Tauragės rajonuose 2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita.
10. Bertašius M., 1992. Kauno m. vandenvalos įrengimų teritorijos žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 1890.
11. Bertašius M., 2010a. 2010 metų dviejų trasos variantų žvalgomųjų archeologinių tyrimų darbų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5576.
12. Bertašius M., 2010b. 2010 metų kelio nr. 130 (Kaunas-Prienai-Alytus) trasos žvalgomųjų archeologinių tyrimų darbų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5575.
13. Bertašius M., 2014. Trakų miesto aplinkkelio specialiojo plano parengimo, Trakų raj. savivaldybė, 2013 metų žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6556.
14. Bertašius M., 2015. Archeologijos vertybės projektuojamo dujotiekio tarp Lenkijos ir Lietuvos trasoje. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2015 metais*, p. 509–513.
15. Bračiulienė R., 2001. Planuojamas eksploatuoti žvyro karjeras. Šnaukštų kaimas, Dvilų apylinkė, Klaipėdos raj., S. O. Andziulienės sklypas, žvalgomieji archeologijos tyrimai 2000 m. Ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 795.

16. Bračiulienė R., 2002. Planuojamas praplėsti Gelžinių II (Šiūparių) žvyro karjeras Klaipėdos apskrityje, Klaipėdos rajone, Gelžinių kaime. Žvalgomieji archeologijos tyrimai 2001 metais. Ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 883.
17. Bračiulienė R., 2003. Juodikių smėlio karjero išplėtimas, Klaipėdos rajonas, Agluonėnų seniūnija. Žvalgomųjų archeologijos tyrimų 2003 metais ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1468.
18. Brazaitis D., 2004. Numatomo eksploatuoti Jomunčių Tyro (Stalgo) durpyno žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, saug. vien. nr. 1614.
19. Brazaitis D., 2005. 2004 m. Mieliatilčio kaimo (Ignalinos raj.) archeologinio komplekso tyrinėjimų ataskaita. KPC KBDF, f. 39, ap. 1, b. 1651.
20. Brazaitis D., 2006a. Altoniškių (Kauno raj.) akmens amžiaus stovyklavietės tyrinėjimai 2005 metais. KPC KBDF, f. 39, ap. 1, b. 2364.
21. Brazaitis D., 2006b. Dujotiekio Pabradė – Visaginas atkarpos Švenčionių raj. tarp Raubiškių ir Skirlėnų kaimų žvalgomieji archeologijos tyrinėjimai 2005 metais. LII R, f. 1, b. 4457.
22. Brazaitis D., Girininkas A., Merkevičius A., 2005. Sūsios durpyno žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2003 metais*, p. 7.
23. Brazauskas M., 2002. Plikių žvyro telkinys Klaipėdos raj., Žemgrindžių kaimas žvalgomųjų archeologijos tyrimų 2002 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 4043.
24. Čepkauskaitė K., 2015. Staniškės spėjamos senovės gyvenvietės vietos (Telšių r., Luokės sen.) archeologinių žvalgymų (2014 m.) ataskaita. LII R, f. 1, b. 7171.
25. Dakanis B., 1999. 1998 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų dujotiekių tiesinių į Pakruojį ir Šiauliai – Kuršėnai (II gijos) vietose ataskaita. LII R, f. 1, b. 3245.
26. Dakanis B., 2001a. Jonišio – Meškuičių dujotiekio trasos vietos archeologinis žvalgymas 2000 m. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 733.
27. Dakanis B., 2001b. Pakarčiūnų žvyro – smėlio telkinio vietos (Šiaulių r.) 2001 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 939.
28. Dakanis B., 2005. Lapalių (Aukštumalos) gyvenvietės. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2004 metais*, p. 11–13.
29. Dakanis B., 2007. Raišaičių eksploatuojamo žvyro telkinio aplinkos (Plungės r.) 2006 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4779.
30. Dzikas L., 1989. Būsimo Miškinių (Trakų raj.) karjero žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 1622.
31. Fediajevas O., 2004. Pašvenčio k. (Jurbarko raj.) smėlio – žvyro karjero sklypo 2003 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1505.

32. Fediajevas O., 2005. Žiogaičių smėlio telkinio teritorijos, Šilutės raj., 2004 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų mokslinė ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1755.
33. Geštautaitė K., 2013. Projektuojamo dujotiekio trasos Dumpių – Kiškėnų alternatyvios atkarpos (Klaipėdos r., Dovilų sen.) 2012 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII, f. 1, b. 6233.
34. Jarockis R., 2009. Gelžinių II smėlio telkinio vietos, Klaipėdos raj. 2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5881.
35. Jonutis G., 2015a. Dirvonėnų spėjamos senovės gyvenvietės (Šiaulių r. sav., Raudėnų sen. Dirvonėnų k.) archeologiniai žvalgymai 2014 m. LII R, f. 1, b. 7208.
36. Jonutis G., 2015b. Sauslaukės spėjamos senovės gyvenvietės (Šiaulių r. sav., Raudėnų sen., Sauslaukės k.) archeologiniai žvalgymai 2014 m. Ataskaita. LII R, f. 1, b. 7210.
37. Jonutis G., 2016a. Būdos (Valiūniškių) spėjamos senovės gyvenvietės (Prienu r. sav., Jiezno zen., Būdos (Valiūniškių) k.) žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7626.
38. Jonutis G., 2016b. Jakniškių spėjamo senkapio vietos (Prienu r. sav., Jiezno sen., Jakniškių k.) žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7627.
39. Jonutis G., 2016c. Lubakos (Prakusos) spėjamos senovės gyvenvietės (Elektrėnų sav., Gilučių sen., Lubakos k.) žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7628.
40. Jonutis G., 2016d. Paversmių pilkapyno (38322) teritorijos (Širvintų r. sav., Jauniūnų sen., Paversmių k.) detaliųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7630.
41. Kanarskas J., 2001. Klaipėdos-Liepojos kelio Palangos aplinkkelio projektuojamos trasos I-ojo ir II-ojo variantų žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2001 metais ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 908.
42. Kanarskas J., 2006. Kelio nr. 4722 Trakai – Rykantai (0,00-1,7 km) 2005 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1856.
43. Kanarskas J., 2009. Geležinkelio „Rail Baltica“ trasos (0,0–40,0 km) vietos, Kalvarijos ir Marijampolės sav., žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų 2009 metais ataskaita. LII R, f. 1, b. 5393.
44. Kaplūnaitė I., 2006. Naujojo Tarpupio (Trakų raj., Senųjų Trakų sen.) būsimo žvyro karjero 2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5541.
45. Kiniulis D., 2014. Gudalių spėjamos senovės gyvenvietės vietos būsimoje dujotiekio trasoje Rietavo sav., Daugėdų sen. 2014 metų archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6957.
46. Kirvelaitytė I., 2000. 2000 m. Graužinių k. (Vilkaviškio raj.) projektuojamo žvyro karjero teritorijos žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 728.
47. Kliaugaitė V., 2016. Panemunininkų spėjamos radimvietės (Alytaus r. sav., Panemunininkų k.) 2015 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7636.

48. Kontrimas D., 2015. Kvietinių prieštankinio griovio su pylimu, Klaipėdos r. sav., Kvietinių k., Dauparų – Kvietinių sen., archeologinių žvalgymų 2014 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7222.
49. Kontrimas D., 2016a. Bartkuškio miško spėjamų pilkapių-kopų, šiaurinio pilkapio-kopos, Širvintų r. sav., detaliųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7530.
50. Kontrimas D., 2016b. Birsčių spėjamo senkapio teritorijos, Birsčių k., Lazdijų r. sav., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7531.
51. Kontrimas D., 2016c. Dirgalonių (Liutonių) spėjamos gyvenvietės I, Dirgalonių k., Kaišiadorių r. sav., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7532.
52. Kontrimas D., 2016d. Dujotiekio jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos trasos dalies ties Liutonių, Dirgalonių ir Kudonių k., Žiežmarių apylinkės sen., Kaišiadorių r. sav., archeologinių žvalgymų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7534.
53. Kontrimas D., 2016e. Draučių miško spėjamos senovės gyvenvietės, Širvintų r. sav., Jauniūnų sen., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7533.
54. Kontrimas D., 2016f. Rokiškių (Neries dešiniojo kranto) spėjamos senovės gyvenvietės, Vilniaus r. sav., Dūkštų sen., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7535.
55. Kontrimas D., 2016g. Stebeikių spėjamos gyvenvietės, Kaišiadorių r. sav., Kruonio sen., žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7536.
56. Kulikauskas P., 1953. Istorijos ir teisės instituto archeologinė žvalgomoji ekspedicija 1953 m. birželio 2-16 d. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 23.
57. Kulikauskas P., 1959 m. Ataskaita už 1959 m. išvyką į Kauno HES rajoną. B. 226.
58. Kulikauskas P., Bernotaitė A., 1957. Archeologinių ekspedicijų dokumentinė medžiaga. 1949–1957 m. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 225.
59. Kulikauskas P., Tautavičius A., 1953. 1948–1953 m. archeologiniai tyrinėjimai. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 135.
60. Kuncevičius A., 1997. 1997 m. Serapiniškių – II žvyro telkinio archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1389.
61. Kuncevičius A., 2001. Šventininkų (Trakų raj.) žvyro telkinio archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 971.
62. Kvedaravičius M., 2004. Dujotiekio trasos Kaunas – Šakiai Kauno ir Šakių rajonuose 2004 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4353.
63. Kvizikevičius L., 1999. Archeologijos žvalgomieji tyrinėjimai Pakruojo raj. Krivaičių kaime 1999 metais. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 542.

64. Kuzmickas A., 2009. Maniuliškių žvyro telkinio, Maniuliškių k., Antazavės sen., Zarasų r., 2009 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2915.
65. Lisauskaitė B., 2010. Kelio Nr. 141 Kaunas -Jurbarkas-Šilutė-Klaipėda 222,52-228,92 km ruožo Klaipėdos m., Klaipėdos sav., archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita, 2010 m. I tomas. LII R, f. 1, b. 5440/1.
66. Marcinkevičiūtė E., Šatavičius E., 2007. Magistralinio dujotiekio atšakos į Švenčionėlius žvalgomieji tyrinėjimai. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2006 metais*, p. 463–466.
67. Merkevičius A., 1997. 1997 m. archeologinių žvalgymų ir žvalgomųjų tyrinėjimų kelio Kaunas-Marijampolė-Suvalkai, atkarpoje nuo Jurginiškių k. (Prienu raj.) iki Tautkaičių k. (Marijampolės raj.) ataskaita. LII R, f. 1, b. 3038.
68. Merkevičius A., 1998. 1998 m. archeologinių žvalgymų ir žvalgomųjų tyrinėjimų kelio Kaunas-Marijampolė-Suvalkai ruožo tarp 56.7-81.3 km Marijampolės, Šunskų ir Kalvarijos seniūnijose (Marijampolės raj.) ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 277.
69. Merkevičius A., 1999. 1999 m. Ėgliabalių (Tabarų k.) projektuojamo žvyro karjero teritorijos žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 507.
70. Merkevičius A., 2000a. Jonišio šiaurės – vakarų aplinkkelio teritorijos žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 732.
71. Merkevičius A., 2000b. Šiaulių miesto pietvakarinio aplinkkelio teritorijos žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 793.
72. Merkevičius A., 2002. Kauno – Prienu – Alytaus kelio ties Išlaužo gyvenvietė žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1082.
73. Merkevičius A., 2004. Sūsios (Kalvarijos r.) durpyno 2003-2004 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5512.
74. Milius A., 2014a. Grobštų smėlio karjero, Grobštų km., Klaipėdos raj. sav., 2014 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7006.
75. Milius A., 2014b. Juodikių smėlio karjero, Juodikių km., Klaipėdos raj. sav., 2014 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7007.
76. Milius A., 2014c. Šnaukštų V smėlio ir žvyro telkinio, Klaipėdos r. sav., Šnaukštų km., 2014 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7021.
77. Morkūnas V., 2009. Kušlėnų žvyro ir smėlio telkinio (Mažeikių r.) 2009 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 3690.
78. Nemickienė R., 2001. Klaipėdos – Liepojos kelio trasos 0...11,5 km žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 909.

79. Nemickienė R., 2002a. 2002 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų kelio A6 Kaunas – Zarasai – Daugpilis 25,97 – 34,50 km ruože ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1083.
80. Nemickienė R., 2002b. Būsimo Jonavos miesto šiaurinio aplinkkelio (0,0-4,2 km.) trasoje žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1067.
81. Nemickienė R., 2002c. Pagėgių žvyro – smėlio telkinio ir Panemunės aplinkkelio žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1111.
82. Nemickienė R., 2002d. Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų numatomo platinti Rokiškio – Kupiškio – Panevėžio kelio 71,8–82,1 km ruože ataskaita. KPC PBDF, f. 39, b. 1130.
83. Nemickienė R., 2003a. 2003 m. Zarasų miesto pietrytinio aplinkkelio 0,0-7,5 km žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1585.
84. Nemickienė R., 2003b. 2003 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų Klaipėdos – Liepojos kelio trasos 8,15–10,75 km ruožo ataskaita. LII R, f. 1, b. 4137.
85. Nemickienė R., 2005a. 2004 m. kelio nr. 4416 Magūnai–Balingradas 5,3–6,4 km žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1647.
86. Nemickienė R., 2005b. 2004 m. kelio Vilnius–Švenčionys–Zarasai (58,8–63,1 km) žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1707.
87. Nemickienė R., 2005c. 2004 m. Zarasų pietrytinio aplinkkelio (0,0–4,1 km) II varianto žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1751.
88. Nemickienė R., 2005d. Dujotiekio trasos į UAB „Girių bizonas“ ir Kazlų Rūdos miestą 2005 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1790.
89. Nemickienė R., 2005e. Kelio nr. 141 Kaunas–Jurbarkas–Šilutė–Klaipėda 196–216,3 km (Priekulės aplinkkelis) 2004 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4378.
90. Nemickienė R., 2006a. Kelio A5 Kaunas – Marijampolė – Suvalkai 22,00-56,500 km 2005 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4511.
91. Nemickienė R., 2006b. Kelio A14 Vilnius – Utena (10,0-16,0) km ruožo 2005 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1884.
92. Nemickienė R., 2006c. Kelio 102 Vilnius–Švenčionys–Zarasai (16,4-21,8 km) ruožo 2005 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1885.
93. Nemickienė R., 2006d. Panevėžio miesto šiaurinio aplinkkelio (A17 22,25 km) ir Panevėžio – Rygos (A10 9,87) sankryžos 2005 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1827.
94. Nemickienė R., 2007a. Kelio A8 Panevėžys-Aristava-Sitkūnai (20.52-29.90 km) (Rytinio Ramygalos aplinkkelio) 2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2007.

95. Nemickienė R., 2007b. Kelio A9 Panevėžys-Šiauliai (42.17-55.22 km) ruožo (Radviliškio r.) 2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4769.
96. Nemickienė R., 2007c. Kelio nr. 108 Vievis-Maišiagala-Nemenčinė (24,00-27,60 km) (Vilniaus r.) archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2044.
97. Nemickienė R., 2007d. Kelio nr. 122 Daugpilis-Rokiškis-Panevėžys (88.40-93.70 km) Karsakiškio aplinkkelio vietos archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1954.
98. Nemickienė R., 2007e. Rytinio Utenos aplinkkelio (0,0-2,7 km) tarp kelių nr. 4902 Utena-Tauragnai-Kirdeikiai ir A6 Kaunas-Zarasai-Daugpilis 2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4768.
99. Nemickienė R., 2007f. Selmoniškių žvyro telkinio (Galmenų k., Mažonų sen., Tauragės r.) archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 1, ap. 39, b. 2012.
100. Nemickienė R., 2007g. Vilniaus m. pietinio aplinkkelio (7,6-27,27 km) tarp A1 Vilniaus-Kauno-Klaipėdos ir A3 Vilniaus-Minsko kelių (Vilniaus r.) 2006 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4726.
101. Nemickienė R., 2007h. Zarasų pietrytinio aplinkkelio III varianto 3.0-5.2 km ruožo žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 39, ap. 1, b. 4675.
102. Nemickienė R., 2008a. Kelio 131 Alytus-Simnas-Kalvarija (22.40-29.33 km) ruožo (Alytaus r.) 2007 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2408.
103. Nemickienė R., 2008b. Kelio Nr. 131 Alytus – Simnas – Kalvarija (50,85-52,45 km) 2007 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2487.
104. Nemickienė R., 2008c. Kelio Nr. 131 Alytus – Simnas – Kalvarija (57.12-58.15 km) archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2488.
105. Nemickienė R., 2015. Valstybinės reikšmės magistralinio kelio A18 Šiaulių aplinkkelio (nuo 16,5 iki 23,75 km) (šiaurės-rytų krypties) 2014 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7259.
106. Ostašenkovienė V., 2007. Velžių grunto karjero teritorijos, Radviliškio raj., archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų 2007 m., ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2635.
107. Ostrauskas T., 1999. Archeologinių žvalgymų Varėnos rajone 1998 metais ataskaita. KPC KBDF, f. 39, ap. 1, b. 369.
108. Petkus M., 2012. Pozingių žvyro ir smėlio telkinio vietos, Klaipėdos r. sav., 2012 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5925.

109. Petkus M., 2013a. Pozingių II žvyro ir smėlio telkinio vietos, Klaipėdos r. sav., Veiviržėnų sav., Veiviržėnų sen., Pozingių k. 20012 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6263.
110. Petkus M., 2013b. Šnaukštų k., Klaipėdos r. sav., sklypų kad. nr. 5505/0005:140, 5505/0005:144, 5505/0005:148, 5505/0005:159, 5505/0005:244, 2012 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6329.
111. Piličiauskas G., 2011. Kuršių nerijos ir Nidos senovės gyvenvietės (26019) 2011 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2222.
112. Piličiauskas G., 2012. Marijampolės ir Kalvarijos sav. 2011 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5807.
113. Piličiauskienė G., 2012. NordBalt elektros jungties projektuojamos trasos Kuršių marių – Taikos pr. ir Klaipėdos-Šilutės geležinkelio – Kiškėnų sodų atkarpų (Klaipėdos m. ir r.) 2012 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6056.
114. Pranckėnaitė E., 2006. Verkšnionių žvyro karjero teritorijos Vilniaus r., Dūkštų seniūnijos, 2005 metų žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1881.
115. Ramanauskaitė V., 2000. 1999 metų žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų rekonstruojamo kelio Šiauliai – Bubiai trasoje ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 602.
116. Ramoškienė S., 2010. Kelio A14 Vilnius – Utena ruožo nuo 16 km iki 21,5 km, Vilniaus rajone, 2010 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5469.
117. Remenčiūtė M., 2015. Sendvarių spėjamos senovės gyvenvietės (Rietavo sav.) archeologinių žvalgomųjų tyrimų 2014 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7279.
118. Rimantienė R., 1960a. Lietuvos TSR MA Istorijos instituto archeologinės žvalgomosios ekspedicijos, vykdytos 1960.VI.10–1960.VII.20 d. numatomos statyti HES Jurbarko rajone ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 93.
119. Rimantienė R., 1960b. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto archeologinės žvalgomosios ekspedicijos ataskaita: vykdytos 1960.VI.10-1960.VI.20 numatomos statyti Jurbarko HES rajone. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 145.
120. Rimantienė R., 1962. Žvalgomoji ekspedicija būsimosios Birštono HES rajone. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 242.
121. Rokiškio rajono Juodymo durpių telkinyje planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo ataskaita, 2016. Vilnius: UAB „J. Jonyno ecofirma“.
122. Sarcevičius S., 2006a. Rokiškio raj., Čedasų k., 2006 m. archeologijos žvalgomieji tyrimai. Ataskaita. LII R, f. 1, b. 4774.

123. Sarcevičius S., 2006b. Trakų raj., Šklėrių k., 2006 m. archeologijos žvalgomieji tyrimai. Ataskaita. LII R, f. 1, b. 4770.
124. Simanavičiūtė E., 2015. Sendvarių dvarvietės (Telšių apskr., Rietavo sav.) archeologinių žvalgomųjų tyrimų 2014 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7291.
125. Skrupskelis A., 2006. Dujotiekio trasos Šiauliai–Kuršėnai žvalgymas. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2005 metais*, p. 383–384.
126. Stonkutė D., 2015. Juodikių smėlio karjero, Klaipėdos raj. sav., Juodikių km., 2015 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7475.
127. Strazdas A., 1998. Magistralinio dujotiekio Panevėžys – Šiauliai 1997 metų archeologinio žvalgymo ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 99.
128. Strazdas A., 2000. Planuojamo eksploatuoti Zujūnų žvyro karjero (Vilniaus r.) 1999 m. žvalgomųjų archeologijos tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 694.
129. Strazdas A., 2004. Bogiškės žvyro telkinio (Zarasų r., Turmanto sen.) 2003 metų žvalgomųjų archeologijos tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1453.
130. Songailaitė R., 2013. Žemės sklypo (kadastrinis Nr. 5544/0002:106) Rimkų k., Dovilų sen., Klaipėdos r. sav. žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2013 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 6451.
131. Songailaitė R., 2014. Magistralinio kelio A13 Klaipėda – Liepoja nuo 12,10 iki 19,60 km, Klaipėdos r. sav., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2014 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7086.
132. Stankevičius G., 1992. Žvalgomųjų archeologinių tyrimų Senuosiuose Trakuose, numatomo žvyro karjero Serapiniškės-II teritorijoje, ataskaita. LII R, f. 1, b. 2062.
133. Svetikas E., 2009. Kalnėnų III žvyro karjero vietos, Jurbarko r., 2008 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2709.
134. Šamagogas V., 2015. Upynos spėjamos senovės gyvenvietės Telšių r. sav. Upynos k., 2014 metų archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7300.
135. Šapaitė A., 2004. 2004 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų rekonstruojamo A9 kelio Panevėžys–Šiauliai 59,7-75,63 km ruože ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1662.
136. Šapaitė A., 2005. 2005 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų Šiaulių raj., Kairių aplinkkelyje ir kelyje nuo Zoknių industrinio parko iki Kairių aplinkkelio, ataskaita. LII R, f. 1, b. 5535.
137. Šatavičius E., 1997. Projektuojamo tiesti kelio Krokšlis-Katra trasos ir aplinkinės teritorijos žvalgomieji archeologiniai tyrimai. Ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 77.
138. Šatavičius E. et al., 2008. Projektuojamo dujotiekio Tauragė–Klaipėda trasos žvalgymai. In: *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 2007 metais*, p. 498–500.

139. Širvydaitė S., 2015. Dirgalonių spėjamos gyvenvietės II, Dirgalonių k., Žiežmarių sen., Kaišiadorių r. sav., 2015 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7588.
140. Šlapševičius P., 2014. Gerduvėnų spėjamos senovės gyvenvietės vietos (Klaipėdos r., Vėžaičių sen.) archeologinių žvalgymų (2014 m.) ataskaita. LII R, f. 1, b. 7116.
141. Šlapševičius P., 2016. Rimkų žvyro ir smėlio karjero, Klaipėdos r. sav., Toleikių k., 2015 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7477.
142. Tebelškis P., 1997. Magistralinio dujotiekio tiesinio Ukmergė – Anykščiai – Utena 1997 m. archeologinio žvalgymo ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 148.
143. Vaicekauskas A., 2006. Pašilių km., Vilniaus raj. sav. vykdytų archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2001.
144. Vaicekauskas I., 2011. Nordbalt jungties ir elektros perdavimo linijos Klaipėda – "Marios" 3, Klaipėdos raj., Klaipėdos m., Neringos m. sav., 2011 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5849.
145. Vaitkevičius V., 2012. Projektuojamo dujotiekio dviejuose alternatyviose trasose Klaipėdos ir Kretingos rajonuose 2011 m. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita, t. 1. Klaipėdos variantas, t. 2. Būtingės variantas. LII R, f. 1, b. 5851/1, 5851/2.
146. Vasiliauskas E., 2002. Padirvonių karjero Joniškio sen., Joniškio r. 2002 m. archeologijos žvalgomieji tyrinėjimai. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1108.
147. Vasiliauskas E., 2005. Martyniškių karjero 2004 m. archeologijos žvalgomieji tyrinėjimai. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1648.
148. Vaškevičiūtė I., 2006. Rusteikių projektuojamo žvyro telkinio vietos (Zarasų r.) žvalgomųjų archeologijos tyrimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1839.
149. Vėlius G., 2005. Archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų Verdulių (Radviliškio raj., Aukštelkių sen., Gražionių k.) žvyro telkinio numatomo praplėtimo teritorijoje 2005 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 4902.
150. Vėlius G., 2014. Verdulių žvyro telkinio III vietos Verdulių k., Radviliškio sen., Radviliškio r., žvalgomųjų archeologinių tyrimų 2010 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 6679.
151. Vengalis R., 2016a. GIPL (dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos) projektuojamos trasos (Lazdijų r., Alytaus r., Prienų r., Birštono, Kaišiadorių r., Elektrėnų, Vilniaus r. ir Širvintų r. sav.) archeologinių žvalgymų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7677.
152. Vengalis R., 2016b. „Rail Baltica“ europinio standarto geležinkelio linijos Kaunas – Lietuvos ir Latvijos valstybių siena (Kauno r., Jonavos r., Kėdainių r., Panevėžio r. ir Pasvalio r. sav.) archeologinių žvalgymų 2015 m. ataskaita. LII R, f. 1, b. 7675.

153. Zabiela G., 1996. Būtingės naftos terminalo naftotiekio Būtingė – Mažeikiai trasos vietos 1996 m. archeologinio žvalgymo ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1317.
154. Zabiela G., 2002. Šiaulių miesto pietrytinio aplinkkelio (Verdulių ir Verduliukų kaimai) 2002 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 1144.
155. Zabiela G., 2008a. Anužių smėlio–žvyro telkinio (Pagėgių sav., Pagėgių sen.) 2008 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 5892.
156. Zabiela G., 2008b. Dujotiekio trasos Išdagai – Šilgaliai (Šakių raj.) 2008 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. LII R, f., b. 5173.
157. Zabiela G., 2008c. Pagėgių žvyro ir smėlio telkinio I sklypo (Pagėgių sav., Pagėgių sen., Pagėgių miško kv. 149–155) 2008 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2757.
158. Zabiela G., 2014a. Dujotiekio trasos Ražių – Ramučių atkarpos (Kauno r., Domeikavos ir Karmėlavos sen.) 2014 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7349.
159. Zabiela G., 2014b. Dumpių, Budelkiemio, Macvolių, Kiškėnų kaimų teritorijose (Klaipėdos r., Dovilų sen.) tiesiamos dujotiekio trasos 2013 m. detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 6787.
160. Zabiela G., 2014c. Klaipėdos, Plungės, Telšių, Šiaulių rajonuose ir Rietavo savivaldybėje esančio dujotiekio Klaipėda – Kuršėnai naujos linijos 2013 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7143.
161. Ziabreva V., 2014. Klibių kaime, Viešvėnų sen., Telšių raj. esančios spėjamos senovės gyvenvietės 2014 m. archeologinių žvalgymų ataskaita. LII R, f. 1, b. 7144.
162. Zimaitytė E., 2008. Kelio Nr. 171 Bukiškis-Sudervė-Dūkštos (0,00-9,00 km) Vilniaus r. 2008 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2429.
163. Zimaitytė E., 2009. Kelio 119 Molėtai – Anykščiai 28,12 – 41,3 km (Anykščių r.) žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų 2009 m. ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2921.
164. Žalnierius A., 2003. Mūro Strėvininkų smėlio–žvyro telkinio (Kaišiadorių raj.) 2002 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. LII R, f. 1, b. 4078.
165. Žalnierius A., 2004. Akmens amžiaus gyvenvietė Balevičiuose (Švenčionių raj.) 2004 m. archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC KBDF, f. 39, ap. 1, b. 1594.
166. Žalnierius A., 2009. Kelias Nr. 141 Kaunas – Jurbarkas – Šilutė – Klaipėda. Raudondvario aplinkkelis (7,5-9 km). 2008 m. žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų ataskaita. KPC PBDF, f. 39, ap. 1, b. 2712.

LITERATŪRA

1. *Archeoautostrada*, 2011. Wystawy. Krakowski Zespół do Badań Autostrad SP.J. Muzeum Archeologiczne w Krakowie.
2. Bozóki-Ernyey K., 2016. Legal and Institutional Framework of Preventive Archaeology in the Past Twenty Years and Today's Reality. In: Novakovič P. et al. (eds.), 2016, *Recent Developments in Preventive Archaeology in Europe: Proceedings of the 22nd EAA Meeting in Vilnius, 2016*, p. 233–246.
3. in Hungary – a Brief Overview of the Tendencies
4. Brišnik D., Cafnik M. K., Novakovič P., 2016. Commission for Archaeological Research and its Role in the Slovene System of Heritage protection. In: Novakovič P. et al. (eds.), 2016, *Recent Developments in Preventive Archaeology in Europe: Proceedings of the 22nd EAA Meeting in Vilnius, 2016*, p. 137–152.
5. Campana S., Dabas M., 2011. Archaeological Impact Assessment: The BREBEMI Project (Italy). In: *Archaeological Prospection*, 18, p. 139–148.
6. Clotuche R., 2009. The Sczeltd Valley Commercial Activity Zone: 360 Hectares of the Gallo-Roman Landscape. In: *Britannia*, XL, p. 41–64.
7. Cody E., 2012. Routes to the past: large-scale roads excavations in the Republic of Ireland. In: Bofinger J., Krausse D., (eds.), *Large-scale excavations in Europe: Fieldwork strategies and scientific outcome. Proceedings of the International Conference Esslingen am Neckar, Germany, 7th – 8th October 2008*, p. 35–44.
8. De Clercq W., 2011. Beware of the known. Methodological issues in the detection of low density rural occupation in large-surface archaeological landscape-assessment in Northern-Flanders (Belgium). In: Blancquaert G. et al., (eds), *Understanding the Past: A Matter of Surface-Area. Acts of the XIIIth Session of the EAA Congress, Zadar 2007*, p. 73–89.
9. Demoule J.-P., 2012. Rescue Archaeology: A European View. In: *Annual Review of Anthropology*, Vol. 41, p. 611–626.
10. Depaepe P., Kerouanton I., Prilaux G., Talon M., 2016. Management of Large Archaeological Projects in a Competitive Environment: The French Case. In: Novakovič P. et al. (eds.), 2016, *Recent Developments in Preventive Archaeology in Europe: Proceedings of the 22nd EAA Meeting in Vilnius, 2016*, p. 123–135.
11. Dries M. van den, 2013. Does Holland look like Malta yet? Reflections on the achievements with development-led archaeology in the Netherlands. In: Guermandi M. P., Rossenbach K.

- S. (eds.), 2013, *Twenty years after Malta: preventive archaeology in Europe and in Italy*, p. 43–54.
12. Eickhoff S., Dirks U., 2012. Berlin Brandenburg International – the capital city’s new main airport. Planning, excavation and results of the archaeological investigations. In: Bofinger J., Krause D., (eds.), *Large-scale excavations in Europe: Fieldwork strategies and scientific outcome. Proceedings of the International Conference Esslingen am Neckar, Germany, 7th – 8th October 2008*, p. 185–193.
  13. Garezu M.-X., 2007. ‘Preventive archaeology’ in Greece. The legislative and institutional background. In: Bozóki-Ernyey K. (ed.) *European Preventive Archaeology. Papers of the EPAC Meeting, Vilnius 2004*, p. 65–85.
  14. Grigaliūnas M., 2013. The first palaeolithic and mesolithic settlements in Aukštumala, Šilutė district, the Nemunas river delta. In: *Archaeologia Baltica*, vol 20, p. 174–189.
  15. Kintigh K. W., 1988. The effectiveness of subsurface testing: a simulation approach. In: *American Antiquity*, 53(4), p. 686–707.
  16. Kobyliński Z., 1998. Archaeologischer Denkmalschutz in Polen am Ende des 20 Jahrhunderts. In: *Archaol. Nachrichtenblatt*, 2/3, p. 133–144.
  17. Krakker J. J., Shott M. J., Welch P. D., 2013. Design and Evaluation of Shovel-Test Sampling in Regional Archaeological Survey. In: *Journal of Field Archaeology*, 10:4, p. 469–480.
  18. Larsson L., Sjöström A., 2010. Mesolithic research in the bog Rönneholms mosse, southern Sweden. In: *Mesolithic Miscellany*, vol. 21: no. 1, p. 2–9.
  19. Larsson L., Sjöström A., 2011. Bog sites and wetland settlement during the mesolithic: research from a bog in central Scania, southern Sweden. In: *Archäologisches Korrespondenzblatt*, 41, p. 457–472.
  20. Lelong O., MacGregor G., 2012. Weaving Strands: Integrating excavations, landscapes and the human past along the A1 major road in East Lothian, Scotland. Bofinger J., Krause D., (eds.), *Large-scale excavations in Europe: Fieldwork strategies and scientific outcome. Proceedings of the International Conference Esslingen am Neckar, Germany, 7th – 8th October 2008*, p. 35–44.
  21. *Raport 2005–2006*, 2012. (ed.) Kadrow S. Warszawa: Narodowy Instytut Dziedzictwa.
  22. *Raport 2007–2008, tom I*, 2012. (ed.) Kadrow S. Warszawa: Narodowy Instytut Dziedzictwa.

23. Stäuble H., Steinmann C., de Vries P., 2011. Large-scale archaeology projects in Saxony, Germany. In: Blancquaert G. et al., (eds.), *Understanding the Past: A Matter of Surface-Area. Acts of the XIIIth Session of the EAA Congress, Zadar 2007*, p. 23–46.
24. Tamulynas L., Grižas G., Skrupskelis A., Suncovas V., Vaicekuskas I., 2013. LiDAR duomenų taikymas Lietuvos archeologijoje. In: Merkevičius A., sud. *Metodai Lietuvos archeologijoje*. Vilniaus universiteto leidykla, p. 585–605.
25. Thomas R. M., 2013. Bridging the Gap? Scale and Development-led Archaeology in England Today. In: *Landscapes*, 14 No. 1, June, p. 92–102.
26. Verhagen P., Borsboom A., 2009. The design of effective and efficient trial trenching strategies for discovering archaeological sites. In: *Journal of Archaeological Science*, 36, p. 1807–1815.

NORMINĖ MEDŽIAGA

Galutinė atrankos išvada dėl Rimšiškių durpių telkinio (56,1 ha) naudojimo poveikio aplinkai vertinimo, 2013-06-26, Nr. (38-4)-VR-1.7-3159.

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktas, 2015-06-30, Nr. KPD-VL-789.

Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2011-09-03, Nr. 109-5162.

Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. Valstybės žinios, 1995-01-06, Nr. 3-37.

Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2004-10-19, Nr. 153-5571.

Lietuvos Respublikos Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas. Valstybės žinios, 2005-07-12, Nr. 84-3105.

INTERNETINĖS PRIEIGOS

Leidimų archeologiniams tyrimams atlikti duomenų bazė. Prieiga per internetą: <<http://archeologijosdb.kpd.lt/>> [žiūrėta 2017-05-30]

PRIEDŲ SĄRAŠAS

Lentelė 1. 1995–2015 m. pirminiai didelių tiesinių infrastruktūros projektų archeologiniai tyrimai.

Lentelė 2. 1995–2015 m. vėlesni didelių tiesinių infrastruktūros projektų archeologiniai tyrimai.

Lentelė 3. 1995–2015 m. didelių plotinių infrastruktūros ir gavybos projektų archeologiniai tyrimai.

Lentelė 4. 1995–2015 m. DIGP teritorijose atlikti tyrimai, apie kuriuos nerasta duomenų.

TRUMPINIAI

Trumpiniai tekste ir šaltinių sąraše

ap. – aprašas.

b. – byla.

DIGP – didelis infrastruktūros ir gavybos projektas.

f. – fondas.

KPC PBDF – Kultūros paveldo centro Paveldosaugos bibliotekos dokumentų fondai.

LII R – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas.

NAV – nauja archeologinė vietovė.

NKPAĮ – Lietuvos respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas.

NKVAĮ – Lietuvos respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas.

PŪVPAVI – Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas.

Trumpiniai lentelėse

Pagrindinė ir kita metodika: **ap** – vietos gyventojų apklausa; **ar** – archyvinės medžiagos analizė; **gd** – eksploatacinės žvalgybos duomenų naudojimas; **gg** – geografinė teritorijos analizė; **gp** – profiliavimas georadaru; **gr** – gręžiniai; **kt** – istorinės kartografijos analizė; **ks** – kasiniai (angl. *shovel tests*); **li** – LiDAR duomenų analizė; **mt** – paieška metalo iešikliu; **ož** – žvalgymai iš oro; **pe** – perkasų kasimas; **šu** – šurfavimas; **vm** – vietinių muziejų, mokyklų rinkinių tikrinimas; **vž** – vizualiniai paviršiaus žvalgymai.

Projekto rūšis: **dujt** – magistralinis dujotiekis; **elek** – tarpvalstybinė elektros jungtis; **glžk** – geležinkelis; **karj** – kasybos sklypas (karjeras); **naft** – magistralinis naftotiekis; **nkel** – naujas kelias; **rkel** – rekonstruojamas kelias; **sank** – sankryža.

Tyrimai: **dt** – detalieji archeologiniai tyrimai; **žt** – žvalgomieji archeologiniai tyrimai; **žv** – archeologiniai žvalgymai.

Savivaldybė: **m** – miesto savivaldybė; **r** – rajono savivaldybė.

Kasimo būdas: **mech** – mechaninis; **rank** – rankinis.

Šurfų, perkasų paskirstymo metodika: **apkl** – vietos gyventojų apklausos duomenys; **arch** – pagal archyvinę medžiagą; **geor** – profiliavimo georadaru anomalijų vietos; **ištj** – ilgos, nuo trijų iki keliolikos metrų pločio, lygiagrečios projektuojamai trasai, perkasos-juostos; **kart** – pagal istorinės kartografijos duomenis; **metl** – metalo ieškikliu išskirtose radimvietėse; **mtol** – maždaug tolygiai. Taikant kitą metodiką, bet išlaikant maždaug tolygų šurfų ar perkasų paskirstymą projektuojamoje zonoje (pvz., tolygiai šurfuojant projekto teritoriją, bet šurfavimą sutankinant ties vandens telkiniais); **nepž** – kasinėjant išlikusį nepažeistą vietovės paviršių; **pirm** – pagal pirminių tyrimų metu rastas radimvietes; **relj** – pagal reljefą, buvusius ar esamus vandens telkinius; **saug** – greta teisinę apsaugą turinčių archeologinių vietovių; **tlyg** – tolygus šurfų ir perkasų paskirstymas projektuojamoje zonoje; **vizz** – radimvietėse, išskirtose vizualiai žvalgant paviršių.

Naudmenos: **ar** – arimai; **mš** – miškingos vietovės, jaunuolynai, krūmynai; **pa** – pasėliai, ražienos; **pl** – pelkynai; **pv** – natūralios pievos, dirvonai, ganyklos; **sm** – smėlynai; **už** – užstatytos (urbanizuotos) teritorijos.

Siūlymas išskirtai vietovei: **aps** – suteikti teisinę apsaugą; **det** – prieš žemės judinimo darbus atlikti detaliuosius archeologinius tyrimus; **ldm** – leidimas vietovėje vykdyti žemės judinimo darbus; **mžv** – prieš žemės judinimo darbus atlikti žvalgymus mechanizuotai pašalinant viršutinį augalinį žemės sluoksnį; **tyr** – prieš žemės judinimo darbus atlikti archeologinius tyrimus; **žvl** – prieš žemės judinimo darbus atlikti archeologinius žvalgymus; **žvt** – prieš žemės judinimo darbus atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus; **?** – neaiškus arba apie siūlymą duomenų nerasta.

Siūlymo pagrindimas: **AP** – vietos gyventojų apklausos duomenys; **AR** – pagal archyvinę medžiagą; **KA** – šurfluose, perkasose rastos archeologinis sluoksnis, struktūros, radiniai; **KT** – pagal istorinę kartografiją; **MT** – archeologiniai radiniai, aptikti naudojant metalo ieškiklį; **PR** – archeologiškai perspektyvi vieta (greta esamo ar buvusio vandens telkinio, ant kalvelės ir kt.); **VŽ** – vizualinių paviršiaus žvalgymų metu aptikti archeologiniai radiniai ar identifikuotos formos (pvz., į pilkapius panašūs dariniai).

Siūlymo įgyvendinimas: **APS** – teisinė apsauga suteikta, įrašant vietovę į Kultūros vertybių registrą; **DET** – prieš žemės judinimo darbus atlikti detalieji archeologiniai tyrimai; **MŽV** – prieš žemės judinimo darbus atlikti žvalgymai mechanizuotai pašalinant viršutinį augalinį žemės sluoksnį; **PKS** – tyrėjo prašymu, pakeista projekto trasa, aplenkiant aptiktą archeologinę vietovę;

ŽVL – prieš žemės judinimo darbus atlikti archeologiniai žvalgymai; **ŽVT** – prieš žemės judinimo darbus atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai.

Šaltinis: **at** – ataskaita; **st** – straipsnis leidinyje „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje“.

**ARCHAEOLOGY OF LARGE INFRASTRUCTURE AND EXTRACTION
PROJECTS IN LITHUANIA: PRESENT STATE, METHODS AND PERSPECTIVES
(SUMMARY)**

New sites, being important in answering and reassessing the many questions in the science of archaeology, are destroyed on a regular basis due to modern development. The biggest threats are construction and extraction sites of large infrastructure and aggregate objects. Therefore it is important to systematically and effectively survey such large areas for unknown archaeological sites. In Lithuania, the first law that regulated the necessity of archaeological surveys of such sites came into force in 1995. Later, in 2005, this law was replaced by legislation that partly implemented principles stated in Valletta by more thoroughly integrating archaeological survey into planning processes. Standardized requirements introduced in 2011 brought a few changes into the regulation of survey methods and principles of large development projects. Due to poor legal regulation and lack of guidance in surveying large-scale projects, a lot of surveys were conducted unsystematically and did not apply proper methodological and strategic means to find new sites. Such conclusion was made as a result of analysis of 154 surveys conducted in 125 large infrastructure and extraction projects during years 1995–2015. 40 new sites were found in the total area of 1920 km linear projects and none were found in neither in the total area of 912 ha mineral nor in the 76 ha of peat extraction projects. This marks as a sharp contrast with the situation in many other European countries (including the neighbouring Poland) where many previously unknown archaeological sites are discovered by trial trenching – a method that has yet to gain legal power in Lithuania.

Lentelė 1. 1995–2015 m. pirminiai didelių tiesinių infrastruktūros projektų archeologiniai tyrimai.

obj. nr.	metai	skaitinis pav. šaltinio sąrašė	tyrėjas	projektas	savivaldybė	tyrimo tipas	tyrimo metu išn. kv.	plotas ha	užsakovas	pagrindinė metodika	kiti metodika	kasimo būdas	šurto, perlasų paieška metodika	šikštose plotas m ²	naudojamos	išskirta vietovė	sūlymas	pagrindimas	gyvendinimas	tyr. planavimas	tyr. sąrašas NAV	tyr. vėlesni tyrimai	tyr. lėmė	tyrimų tyrimo metu anksčiau NAV sk.	tyrimų tyrimo metu anksčiau NAV sk.	tyrimų tyrimo metu anksčiau NAV sk.						
61	2012	at 145	Vaitkevičius V.	dujotiekio trasos variantai Klaipėdos ir Kretingos rajonuose	Klaipėdos r	žt	11,12	85,0	UAB „Sweco Lietuva“	šu	gg kt mt	rank	arch relj	232	ar pv mš už	Laukžemės II kapinynas Vainelių kaimavietė Petrikaičių kaimavietė Būtingės kaimavietė Elijos kaimavietė Nidos kaimavietė Mažųjų dvarietė Prisijios-LDK siena Petrikaičių kaimo ribose Rusijos imperijos sienos apsaugos tarybos karių Dimitravo kordono vieta Kurmaičių kaime sen. gyvenvietė Nidos kaimavietės vietoje Būtingės sen. gyvenvietė	aps VŽ tyr KT tyr KT tyr KT tyr KT tyr KT tyr KT tyr KT tyr AP tyr PR	APS 1							4	0	4					
62	2012	at 112	Piličiauskas G.	geležinkelio trasos „Rail Baltica“ ruožas	Kalvarijos Marijampolės	žv	4,5,11	17,2	AB „Lietuvos geležinkeliai“	vž	ap gg gr kt			ar		Šilėnų 1 radimvietė Rūdeles 1 radimvietė Rūdeles 3 radimvietė Rūdeles 4 radimvietė Šimulių 1 radimvietė Šimulių 2 radimvietė Armoniškų 1 radimvietė Armoniškų 2 radimvietė Gustaičių 1 radimvietė Slabatos 1 radimvietė Slabatos 2 radimvietė Sūsniškų 1 radimvietė Sūsniškų 3 radimvietė Ilgalaukos 8 radimvietė	aps VŽ žvg VŽ aps VŽ žvg VŽ žvg VŽ žvg VŽ žvg VŽ žvg VŽ žvg VŽ žvg VŽ žvg VŽ aps VŽ aps VŽ žvg VŽ	1 1								4	0	4				
63	2013	at 33	Geštautaitė K.	dujotiekio trasos Dumpliai-Kiškenai alternatyvi atkarpa	Klaipėdos r	žv	9,10	8,0		vž	ar kt	rank		ar pv		Dumplių senkapis Budelkiemo sen. gyvenvietė Macvolių sen. gyvenvietė Macvolių kaimavietė Kiškėnų senkapis	žvt AR mžv PR mžv PR mžv PR mžv PR	MŽV MŽV MŽV MŽV				10 11 12 13 14	0	0	0							
64	2013	at 130	Songailaitė R.	garvės bei įvažiavimo keliai Klaipėdos LEZ	Klaipėdos r	žt	7,8	4,0	UAB „Kelprojekta“	šu	mt	rank	mtol relj	193	pa										0	0	0					
65	2013	at 13	Bertašius M.	Trakų aplinkkelis	Trakų r	žt	7,8,9,10,11	5,6	UAB „Kelprojekta“	šu	mt	rank	tlyg	128	pa										0	0	0					
66	2013 – 2014	at 160	Zabiela G.	dujotiekis Klaipėda-Kuršėnai	Klaipėdos r Plungės r Rietavo Tėtiškų r Sialutių r	žv	1,3,11,12	118,5	UAB „Ardynas“	vž	ap gr mt			mš pv		Sendvarių sen. gyvenvietė Sendvarių dvarvietė Saulažolių sen. gyvenvietė Gudalių sen. gyvenvietė Gerduvėnų sen. gyvenvietė Kilbių sen. gyvenvietė Staniškės sen. gyvenvietė Upynos sen. gyvenvietė Sauslaukės sen. gyvenvietė Dirvonėnų sen. gyvenvietė Kvietinių priešankinis griovys ir pylimas	tyr PR tyr VŽ mžv PR mžv PR mžv PR mžv PR mžv PR mžv PR mžv PR tyr VŽ	ŽVT ŽVT MŽV MŽV MŽV MŽV MŽV MŽV MŽV							15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25	0	0	0				
67	2014	st 14	Bertašius M.	dujotiekio jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos	Alytaus r Birštono Elektrėnų Kaišiadorių r Lazdijų r Marijampolės Prienų r Širvintų r Vilniaus r	žv	165,0		UAB „Kelprojekta“	vž	ap li			ar mš pa pv		Panemuninių sen. gyvenvietė Rokiškų sen. gyvenvietė Stebeikių sen. gyvenvietė Būdos (Vainikiškų) sen. gyvenvietė Jakiškių senkapis Lubakos (Prakusos) sen. gyvenvietė Bartuškių miško pilkapiai-kopos Birsčių senkapis Draučių miško sen. gyvenvietė Paversmių pilkapynas	? AR ? PR ? PR ? VŽ ? AP ? AP det PR ? PR ? PR ? PR	ŽVT ŽVT ŽVT ŽVT ŽVT ŽVT DET ŽVT ŽVT DET	1 1 1 1 30 31 32 33 1 35											0	5	5

Lentelė 1. 1995–2015 m. pirminiai didelių tiesinių infrastruktūros projektų archeologiniai tyrimai.

akt. nr.	metai	šalinis pav. šalinis sąrašas	tyrėjas	projekto pav.	savivaldybė	tyrimo tipas	tyr. mėnesiai	tyrimo klm	užsakovas	pagrindinė metodika	kitos metodika	kasimo būdas	šurčių perlasų pasklidimo metodika	iškasimo plotas m ²	paauklavimas	išskarda vietovė	sūlymas	pagrindimas	gyvendinimas	tyr. planavimas tyr. ataskaitos NAV	tyr. vėlesni tyr. ataskaitos NAV	tyr. vėlesni tyr. lemlė	tyr. metu iškasus NAV sk.	tyr. metu iškasus NAV sk.	tyr. metu iškasus NAV sk.	tyr. metu iškasus NAV sk.													
68	2014	at	131	Songailaitė R.	Klaipėdos r	žr	7,5		UAB „Kelproje ktas“	šu		rank	mtol relj	51	pv	Kopūstų, Ruspelekų kaimavičių teritorija	žv	AR					0	0	0														
69	2014	at	158	Zabieła G.	Kauno r	žv	9,10	12,0	UAB „Ardynas“	vž	kt			pv	pa	Romaškių kaimo I pasaulinio karo apkasai Raimčių kaimo I pasaulinio karo apkasai trasos ruožas Smilytų ir Narėpų kaimuose	mžv	VŽ					0	0	0														
70	2014	at	105	Nemickienė R.	Šiaulių m	žr	10,11	7,3	UAB „Kelproje ktas“	p	mt		rank	mtol relj	202	ar	pa	pv	XVI a. radimvietė	dēt	KA	1		1	0	1													
71	2015	at	152	Vengalis R.	Jonavos r Kauno r Panevėžio r Pasvalio r	žv	4,10	202,5	URS Infrastructure & Environment UK Limited filialas	vž	ap	ar	gg	ks	kt	rank	ar	mš	pa	pv	ruožas ties Mikalniais Varpių sen. gyvenvietė Varpių II sen. gyvenvietė ruožas ties Kurmagala Rimkų senkapis Dijokiškių senkapis Ragošių sen. gyvenvietė Martyniškių senkapis Liutkūnų sen. gyvenvietė Pasraučių sen. gyvenvietė Mimaičių sen. gyvenvietė ruožas ties Žvalgiai Barklainių kapinynas Papušių pilkapiai Papušių sen. gyvenvietė Lingis kaimavietė Vaitkūnų sen. gyvenvietė Joniškelio sen. gyvenvietė Baltpamūšio sen. gyvenvietė Baltpamūšio-Dagų sen. gyvenvietė Kamarėdės sen. gyvenvietė	žvt	PR														0	0	0
72	2015	at	52	Kontrimas D.	dujotiekių jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos. Trasos dalis ties Liutonų, Dirgalonių ir Kudonių kaimais	Kaišadorių r	žv	8	4,3		vž	ap	ar	li	mt	rank	ar	pa						36	0	0	0												
73	2015 – 2016	at	151	Vengalis R.	dujotiekių jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos	Alytaus r Birštono r Elektrėnų r Kaišadorių r Lazdijų r Prienų r Širvintų r Vilniaus r	žv	2,12	73,4		vž	li		ar	mš	Išlandžių sen. gyvenvietė Skiturių sen. gyvenvietė Bambininkų I sen. gyvenvietė Bambininkų II sen. gyvenvietė Daugirdų I sen. gyvenvietė Daugirdų II sen. gyvenvietė Grikapėdžio sen. gyvenvietė Kasomų sen. gyvenvietė Slabados sen. gyvenvietė Skudenių sen. gyvenvietė Migučionių-Kakimiškių sen. gyvenvietė Tarbiškių sen. gyvenvietė	aps	VŽ	1														12	0	12				

Lentelė 2. 1995–2015 m. vėlesni didelių tiesinių infrastruktūros projektų archeologiniai tyrimai.

eil. nr.	metai	po pirmųjų tyr. išskirta vietovė	šaltinis nr. šaltinių sąrašė	tyrėjas	tyrimai	tyr. mėnesiai	pagrindinė metodika	kita metodika	kasimo būdas	šūftų, perkasių paskirstymo metodika	Iškastas plotas m ²	naudmenos	siūlymas išskirti vietai	pagrindimas	po vėlesnių tyr. atrastos (patvirtintos) NAV
1	1998	Paramėlio 1 sen. gyvenvietė	at 107	Ostrauskas T.	žt		šu		rank	pirm	7	mš	aps	KA	1
2	2004	Balevičių sen. gyvenvietė	at 165	Žalnierius A.	žt	10	pe šu		rank	relj	25	mš	tyr	KA	1
3	2004	Mieliatilio 3 sen. gyvenvietė	at 19	Brazaitis D.	dt	10,11	pe		rank	tlyg	731	mš	ldm		
4	2005	Altoniškių stovyklavietė	at 20	Brazaitis D.	dt	5	pe		rank	tlyg	1280	mš pv	ldm		
5	2011	trasos ruožas Kuršių nerijoje	at 111	Piličiauskas G.	žt	7,8,9,10	šu	vž	rank	mtol geor	27	sm	ldm		
6		trasos ruožas nuo Taikos pr. iki tilto per Smeltalę (po antrinių tyrimų atrasta Rimkų sen. gyvenvietė)											aps	KA	1
7	2012	trasos ruožas tarp Klaipėdos kanalo ir Kuršių marių senosios pakrantės	at 113	Piličiauskienė G.	žt	4,5,6	gp pe šu	gg kt mt	mech rank	mtol geor išjtj	586,4	ar pv	ldm		
8		Cenkūnės dvarvietė											ldm		
9		Budelkiemio sodybvietė											ldm		
10		Dumpių senkapis											ldm		
11		Budelkiemio sen. gyvenvietė											ldm		
12	2013 – 2014	Macvolių sen. gyvenvietė	at 159	Zabiela G.	žv	1,3,4,11,12	pe	mt	mech rank	ištj	34038	pv	ldm		
13		Macvolių kaimavietė											ldm		
14		Kiškėnų senkapis											ldm		
15	2014	Sendvarių sen. gyvenvietė	at 117	Remenčiūtė M.	žt		pe	mt	rank	tlyg	72	pv	ldm		
16	2014	Sendvarių dvarvietė	at 124	Simanavičiūtė E.	žt	10	pe	mt	rank	pirm	72	pv	ldm		
17	2014	Saulažolių sen. gyvenvietė	at 1	Ardavičiūtė S.	žv	9	pe		mech	ištj	500	pa	ldm		
18	2014	Gudalių sen. gyvenvietė	at 45	Kiniulis D.	žv		pe	mt	mech	ištj	500	pv	ldm		

Lentelė 2. 1995–2015 m. vėlesni didelių tiesinių infrastruktūros projektų archeologiniai tyrimai.

eil. nr.	metai	po pirmųjų tyr. išskirta vietovė	šaltinis	nr. šaltinių sąrašė	tyrėjas	tyrimai	tyr. mėnesiai	pagrindinė metodika	kita metodika	kasimo būdas	šūftų, perkasų paskirstymo metodika	Iškastas plotas m ²	naudmenos	sūlymas išskirtai vietai	pagrindimas	po vėlesnių tyr. atrastos (patvirtintos) NAV
19	2014	Gerduvėnų sen. gyvenvietė	at	140	Šlapševičius P.	žv	9	pe		mech	ištj	500	mš	ldm		
20	2014	Klibių sen. gyvenvietė	at	161	Ziabreva V.	žv	10	pe	mt	mech	ištj	500	pv	ldm		
21	2014	Staniškės sen. gyvenvietė	at	24	Čepkaskaitė K.	žv		pe	mt	mech	ištj	500	pv	ldm		
22	2014	Upynos sen. gyvenvietė	at	134	Šamagogas V.	žv	10	pe	mt	mech rank	ištj	500	pv	ldm		
23	2014	Sauslaukės sen. gyvenvietė	at	36	Jonutis G.	žv	9,10	pe	mt	mech	ištj	500	pa mš	ldm		
24	2014	Dirvonėnų sen. gyvenvietė	at	35	Jonutis G.	žv		pe	mt	mech rank	ištj	5000	pa	ldm		
25	2014	Kvietinių prieštankinis griovys ir pylimas	at	48	Kontrimas D.	žv	11	pe	mt vž	mech	ištj	104,2	mš	ldm		
26	2015	Panemunininkų sen. gyvenvietė	at	47	Kliaugaitė V.	žt	10,11	šu		rank	tlyg	520	pa pv	det	KA	1
27	2015	Rokiškių sen. gyvenvietė	at	54	Kontrimas D.	žt	11	pe šu	mt vž	rank	mtol relj	38	mš	det	KA	1
		Stebeikių sen. gyvenvietė		55	Kontrimas D.	žt	10,11	pe šu	mt vž	rank	mtol relj	23	ar pv	aps	KA	1
		Būdos (Valiūkiškių) sen. gyvenvietė		37	Jonutis G.	žt	9,10	šu	mt vž	rank	tlyg	91	pa	det	KA	1
30	2015	Jakniškių senkapis	at	38	Jonutis G.	žt	9	pe	mt vž	rank	pirm	28	pa	žvg		
31	2015	Lubakos (Prakusos) sen. gyvenvietė	at	39	Jonutis G.	žt	10,11	šu	vž	rank	mtol relj	22	pa mš pv	žvg		
		Bartkuškio miško pilkapiiai-kopos		49	Kontrimas D.	dt	8,9	pe šu	mt vž	rank	pirm	55	mš	ldm		
		Birsčių senkapis		50	Kontrimas D.	žt	8	pe	mt vž	rank	pirm	20	pa	žvg		
34	2015	Draučių miško sen. gyvenvietė	at	53	Kontrimas D.	žt	10	šu	mt vž	rank	tlyg	18	pv	det	KA	1
35	2015	Paversmių pilkapynas	at	40	Jonutis G.	dt	9	pe	mt vž	rank	pirm	72	mš	ldm	KA	
36	2015	Dirgalonių I sen. gyvenvietė	at	51	Kontrimas D.	žt	10	šu	mt vž	rank	tlyg	48	pa	žvg		
37	2015	Dirgalonių II sen. gyvenvietė	at	139	Širvydaitė S.	žt	10	šu	mt vž	rank	tlyg	48	pa	ldm		

Lentelė 3. 1995–2015 m. didelių plotinių infrastruktūros ir gavybos projektų archeologiniai tyrimai.

eil. nr.	metai	šaltinis	nr. šaltinių sąrašė	tyrėjas	projektas	savivaldybė	tyrimai	užsakovas			pagrindinė metodika	kiti metodika	kasimo būdas	šurftų, perkasų paskirstymo metodika	iškasas plotas m ²	iškasas plotas %	naudmenos	išs. kirta vietovė	siūlymas	pagrindimas	igyvėninimas	po pirminių tyr. atrastos NAV bendras atrastų NAV sk.		
1	1997	at	60	Kuncevičius A.	Serapiniškių II karjeras	Trakų r	žt	AB „Nesta“	6,7,8,9,10,11	80	šu	ap mt ož	rank	mtol relj	608	0,08	pa						0	
2	1999	at	3	Baubonis Z.	Kalniškių karjeras	Plungės r	žt	UAB „Plungės Jonis“		5	pe	ap mt	rank	nepž	48	0,09							0	
3	1999	at	69	Merkevičius A.	Ėgliabalių (Tabarų) karjeras	Marijampolės r	žt	AB „Kelprojektas“	10	7	šu	mt	rank	relj	16	0,02							0	
4	1999	at	128	Strazdas A.	Zujūnų karjeras	Vilniaus r	žt	UAB „Zujūnų karjeras“	6,7	42	šu		rank	relj	135	0,03	pv						0	
5	1999	at	63	Kvizikevičius L.	Krivaicių karjeras	Pakruojos r	žt	UAB „Skalduva“	8,9		šu	mt	rank	tlyg	98		pa						0	
6	2000	at	15	Bračiulienė R.	Šnaukštų karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „Vandens jėga“	10	12	pe		mech	tlyg	40	0,03							0	
7	2000	at	46	Kirvelaitytė I.	Grauzinių karjero išplėtimas	Vilkaviškio r	žt	AB „Kelprojektas“	10	9	šu	ap mt	rank	tlyg	40,5	0,05	pv						0	
8	2001	at	27	Dakanis B.	Pakarčiūnų karjero išplėtimas	Šiaulių r	žt		6	15	šu	ap	rank	tlyg	22	0,01	ar						0	
9	2001	at	61	Kuncevičius A.	Šventininkų karjeras	Trakų r	žt	AB „Nesta“	7	40	šu	ap mt	rank	tlyg	30	0,01	pv						0	
10	2001	at	16	Bračiulienė R.	Gelžinių II karjero išplėtimas	Klaipėdos r	žt	UAB „Vakarų automagistr alė“	10	10	šu		rank	tlyg	36	0,00							0	
11	2002	at	81	Nemickienė R.	Pagėgių karjeras	Pagėgių	žt	UAB „Ilsata“	6	9	šu	mt	rank	tlyg	25	0,03	mš						0	
12	2002	at	164	Žalnierius A.	Mūro Strėvininkų karjeras	Kaišiadorių r	žt	UAB „Alisota“	7	7	šu		rank	tlyg	40	0,06	mš						0	
13	2002	at	23	Brazauskas M.	Plikių karjeras	Klaipėdos r	žt		8	13	šu		rank	tlyg	80	0,06							0	
14	2002	at	146	Vasiliauskas E.	Pađirvonių karjeras	Joniškio r	žt	AB „Kelprojektas“	9	8	šu	mt	rank	tlyg	21,4	0,03	pa						0	
15	2003	at	5	Baubonis Z.	Gaidelių karjeras	Šilutės r	žt	AB „Bugama“	10		šu		rank	tlyg	32	0,03							0	
16	2003	at	129	Strazdas A.	Bogiškės karjeras	Zarasų r	žt	UAB „Dusetų melioracija“	17		šu	mt	rank	relj	21,5	0,01							0	
17	2003	at	31	Fediajevas O.	Pašvenčio karjeras	Jurbarko r	žt	VĮ „Tauragės regiono keliai“	6	9	šu		rank	tlyg	86	0,10	mš						0	
18	2003	at	17	Bračiulienė R.	Juodikių karjero išplėtimas	Klaipėdos r	žt	AB „Gargždų plytų gamykla“	10,11	16	šu	gd	rank	relj	40	0,03	mš						0	
19	2004	at	147	Vasiliauskas E.	Martyniškių karjeras	Joniškio r	žt	AB „Joniškio hidrostatyba“	7,8	6	šu	mt	rank	mtol relj	26	0,04	pa						0	
20	2004	at	7	Baubonis Z.	Gilvyčių karjero II sklypas	Šiaulių r	žt		11	5	šu	ap	rank	tlyg	42	0,08	pv						0	
21	2004	at	8	Baubonis Z.	Skurbutėnų karjeras	Vilniaus r	žt		11	7	šu		rank	tlyg	60	0,09		dvaro palivarkas	tyr	VŽ			0	
22	2004	at	32	Fediajevas O.	Žiogaičių karjeras	Šilutės r	žt		11	8	šu		rank	tlyg	72	0,09							0	
23	2005	at	148	Vaškevičiūtė I.	Rusteikių karjeras	Zarasų r	žt	AB „Dusetų melioracija“	7,10	20	šu	mt	rank	relj	33	0,02	pv						0	
24	2005	at	93	Nemickienė R.	Panevėžio šiaurinio aplinkkelio ir Panevėžio – Rygos A10 kelio dviejų lygių sankryža	Panevėžio r	žt		4,5,6	140	šu	ap	rank	mtol aplk relj	43	0,00	ar pv	Ūtos kaimo stiklo gamyklos vieta	tyr	AP			0	
25	2005	at	149	Vėlius G.	Verdulių karjero išplėtimas	Radviliškio r	žt	UAB „Šiaulių plentas“	11	5	šu	mt	rank	tlyg	48	0,10	pv							0
26	2005	at	114	Pranckėnaitė E.	Verkšniūnių karjero išplėtimas	Vilniaus r	žt	UAB „Kelda“	11	14	šu	mt	rank	tlyg	136	0,10	mš							0

Lentelė 3. 1995–2015 m. didelių plotinių infrastruktūros ir gavybos projektų archeologiniai tyrimai.

eil. nr.	metai	šaltinis	nr. šaltinių sąrašė	tyrėjas	projektas	savivaldybė	tyrimai	užsakovas			pagrindinė metodika	kiti metodika	kasimo būdas	šurftų, petkų paskirstymo metodika	iškasas plotas m ²	iškasas plotas %	naudmenos	išs. kirta vietovė	siūlymas	pagrindimas	igyvendinimas	po pirminių tyr. atrastos NAV bendras atrastų NAV sk.
27	2006	at	29	Dakanis B.	eksploatuojamas Raišaičių karjeras	Plungės r	žt	Kultūros paveldo departamentas	7	5	pe mt		rank	nepž	10	0,02	pv					0
28	2006	at	44	Kaplūnaitė I.	Naujojo Tarpupio karjeras	Trakų r	žt		7	5	šu		rank	tlyg	34	0,07	pa pv					0
29	2006	at	122	Sarcevičius S.	Čedasų karjeras	Rokiškio r	žt		6	37	šu ap mt		rank	tlyg	353	0,10	pa pv					0
30	2006	at	143	Vaicekuskas A.	Pašilių karjeras	Vilniaus r	žt		6	7	šu mt		rank	tlyg	90	0,13	pv					0
31	2006	at	99	Nemickienė R.	Selmoniškių karjeras	Tauragės r	žt	UAB „Kelprojektas“	4,5	20	šu		rank	tlyg	52,75	0,03	pv					0
32	2006	at	34	Jarockis R.	Gelžinių II karjero išplėtimas	Klaipėdos r	žt		8,9	50	šu		rank	tlyg	454	0,09	pv					0
33	2006	at	123	Sarcevičius S.	Šklėrių karjeras	Trakų r	žt		4,5,6	27	šu mt		rank	tlyg	272	0,10	pa					0
34	2007	at	106	Ostašenkovienė V.	Velžių karjeras	Radviliškio r	žt	UAB „Kelprojektas“	11	19	šu		rank	tlyg	53	0,03	pa					0
35	2008	at	133	Svetikas E.	Kalnėnų karjero III išplėtimas	Jurbarko r	žt	VĮ „Tauragės regiono keliai“	11	8	šu mt		rank	mtol aplk relj	82	0,10	ar mš					0
36	2008	at	155	Zabiela G.	Anužių karjeras	Pagėgių	žt	UAB „Šilutės automobilių keliai“	7	17	šu mt		rank	tlyg	177	0,10	mš					0
37	2008	at	157	Zabiela G.	Pagėgių karjero I sklypas	Pagėgių	žt	UAB „Prima Parte“	7	31	šu mt		rank	relj	300	0,10	mš					0
38	2009	at	64	Kuzmickas A.	Maniuliškių karjeras	Zarasų r	žt	UAB „Zarasų automobilių keliai“	6	6	šu mt		rank	mtol relj	66	0,11	mš					0
39	2009	at	77	Morkūnas V.	Kušlėnų karjeras	Mažeikių r	žt	UAB „Kustata“	6	8	šu		rank	tlyg	25,6	0,03	pv					0
40	2010	at	150	Vėlius G.	Verdulių III karjeras	Radviliškio r	žt	UAB „Šiaulių plentas“	4,5	13	šu mt		rank	tlyg	140	0,11	pv					0
41	2012	at	108	Petkus M.	Pozingių karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „REMEDIT“; UAB „Lemminkainen Lietuva“	8,9	29	šu		rank	tlyg	296	0,10	pv					0
42	2012	at	110	Petkus M.	Šnaukštų II karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „Šnaukštų karjeras“	11	17	šu		rank	mtol relj	251	0,15	pv					0
43	2012	at	109	Petkus M.	Pozingių II karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „Simuva“	11	11	šu		rank	tlyg	210	0,20	pv					0
44	2013	at	2	Balsas D.	Kojelių karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „Ketus“	7	11	šu mt		rank	tlyg	114	0,10	pv					0
45	2014	at	76	Milius A.	Šnaukštų V karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „V. Paulius & associates real estate“	7	12	šu mt		rank	tlyg	116	0,10	pv					0
46	2014	at	74	Milius A.	Grobštų karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „Hidrostatyba“	6	26	šu mt		rank	mtol relj	264	0,10	pv					0
47	2014	at	75	Milius A.	Juodikių karjero išplėtimas	Kaišiadorių r	žt	UAB „Hidrostatyba“	6	9	šu mt		rank	mtol relj	88	0,10	pv					0
48	2015	at	126	Stonkutė D.	Juodikių karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „Hidrostatyba“	4,5	18	šu		rank	tlyg	208	0,11	pv					0
49	2015	at	141	Šlapševičius P.	Rimkų karjeras	Klaipėdos r	žt	UAB „Rimkų karjeras“	8,9	12	šu		rank	tlyg	130	0,11	pa	kasybos sklypo teritorija	mžv KA			0

Lentelė 4. 1995–2015 m. DIGP teritorijose atlikti tyrimai, apie kuriuos nerasta duomenų.

eil. nr.	leidimo nr.	išdavimo data	tyrėjas	objektas	savivaldybė	duomenų neradimo priežastis
1	51	2001-06-18	Ostašenkovienė V.	Gulbino karjeras	Šiaulių r	nerasta ataskaita
2	182	2003-10-17	Kraujalis R.	Degučių II karjeras	Šilutės r	nerasta ataskaita
3	147	2004-08-31	Dakanis B.	Adošiškės karjeras	Kelmės r	neatsiskaityta
4	200	2004-10-27	Švelniūtė R.	Slengių karjeras	Klaipėdos r	nerasta ataskaita
5	184	2005-09-21	Sarcevičius S.	magistralinio kelio A5 Kaunas– Marijampolė–Suvalkai 22-56,5 km ruožas	Kauno r Marijampolės	nerasta ataskaita
6	242	2005-11-22	Brazaitis D.	Platinamas kelias Merkinė–Leipalingis	Varėnos r	nerasta ataskaita
7	36	2006-05-22	Vaškevičiūtė I.	rekonstruojamo kelio Telšiai–Alsėdžiai– Barstyčiai–Skuodas 26,84–30,74 km ruožas	Plungės r	nerasta ataskaita
8	160	2006-08-09	Vosyliūtė I.	Barčių karjeras	Varėnos r	nerasta ataskaita
9	57	2011-05-04	Zubrickas D.	Kantvainių karjeras	Klaipėdos r	nerasta ataskaita
10	7	2015-03-04	Stankevičiūtė E.	Prūdupio karjeras	Kretingos r	neatsiskaityta
11	251	2015-07-22	Šeškevičius K.	magistralinio kelio A5 Kaunas– Marijampolė–Suvalkai 57,70–97,60 km ruožas	Kalvarijos Marijampolės	neatsiskaityta
12	275	2015-08-19	Grigaliūnas M.	Žarnavagių spėjamas senkapis	Širvintų r	neatsiskaityta
13	421	2015-11-11	Kaniava A.	Papelkių spėjama senovės gyvenvietė	Elektrėnų.	neatsiskaityta